

MAIHINNOUSUN TORJUNNASTA KRIISINHALLINTAAN – RUOTSIN JULKISTEN UHKAKUVIEN MUUTOS VIRALLISTEN ASIAKIRJOJEN VALOSSA KYLMÄN SODAN AJASTA NYKYPÄIVÄÄN

Yleisesikuntamajuri Petri Kosonen

1. JOHDANTO

Kylmän sodan päättyminen muutti maailmapolitiikan asetelmia perustavanlaatuisesti. Neuvostoliiton suurvalta-asema murentui ja Yhdysvallat jäi ainoaksi supervallaksi. Ruotsi lähiympäristöineen ei ole ollut yhtä suuren poliittisen, sotilaallisen ja geopoliittisen muutoksen kohteena sitten toisen maailmansodan päättymisen. Ruotsin ulko- ja turvallisuuspolitiikka joutuivat uuteen tilanteeseen. Tässä tutkimuksessa selvitetään julkisten uhkakuvien muutokseen vaikuttaneita syitä ja niiden heijastumista Ruotsin puolustusvoimiin ja niiden kehittämiseen.

Valtiojohdon päätöksenteon pohjana oleva uhka-analyysi on salainen. Aiheen ajankohtaisuuden takia Ruotsin salaisia uhka-analyysseja ei voi tutkimuksessa käyttää. Tämän vuoksi on tutkimuksen kohteeksi otettu Ruotsin julkiset uhkakuvat, jotka ovat saatavissa virallisista lähteistä, lähinnä puolustuspäätöksistä ja niiden valmisteluasiakirjoista.

Wilhelm Agrellin väitöskirjan: “Alliansfrihet och atombomber” mukaan uhkakuvat ovat yleensä osa doktriinia tai ne voivat vaikuttaa doktriinien muodostumiseen. Agrellin tarkoittamat doktriinit sisältävät kokonaiskäsityksiä, joita voidaan käyttää antamaan suuntaviivoja tulevaisuuden toiminnalle. Doktriinit ovat välttämättömiä ohjattaessa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, sekä ohjattaessa puolustusvoimien kaltaista suurta organisaatiota. Agrell jakaa doktriinit kolmeen lajiin:

1. Julistettu doktriini
2. Ei-julistettu doktriini
3. Tapahtuneesta käytännöstä syntynyt doktriini¹

Tässä tutkimuksessa tutkitaan uhkakuvia, jotka sisältyvät julistettuihin, virallisiin doktriineihin. Julistetut uhkakuvat ovat aina myös politiikan teon välineitä, joten niillä pyritään saavuttamaan myös poliittisia päämääriä.

Uhkakuvalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa valtion käsitystä siitä, mikä

voi nyt tai tulevaisuudessa uhata sen omaksumia henkisiä ja aineellisia arvoja sekä viime kädessä olemassaoloa. Uhkakuvan virallisuus ilmenee siten, että uhkakuva esitetään valtion ulko- ja/tai turvallisuuspolitiikan perustana olevissa asiakirjoissa.

Uhkakuvia käsiteltäessä on otettava huomioon sotilaallisiin kysymyksiin aina liittyvä harhauttaminen, eli julkinen uhkakuva voi harhauttamistarkoituksessa olla ristiriidassa ei-julkisen uhkakuvan kanssa. Täydellistä harhauttamista ei rauhan aikana kuitenkaan voi pitää todennäköisenä². Varsinkaan Ruotsissa, jossa avoimuudella ja demokratialla on pitkät perinteet. Myös käytännön syyt puoltavat, ettei julkisen ja ei-julkisen uhkakuvan ero voi olla kovin suuri. Muuten riski epäyhtenäisestä toiminnasta kasvaa³.

Uhkakuvien muutosta selitetään ulkoisessa toimintaympäristössä tapahtuneilla muutoksilla, taloudellisilla ja sisäpoliittisilla syillä sekä käsityksellä siitä, minkälaisena sodankäynti nähdään tulevaisuudessa. Syyt eivät ole erilisiä, vaan vuorovaikutussuhteessa toisiinsa. Uhkakuvien muutos ei kuitenkaan aina ole selitettävissä pelkästään rationaalisilla syillä. Rationaalisten syiden lisäksi irrationaaliset syyt; lähinnä organisaation sisäinen valtakampailu, voivat vaikuttaa jopa ratkaisevasti uhkakuvien muutokseen.⁴

Tutkimuksen ongelmana on, että Ruotsissa täsmällisiä uhkakuvia ei julkaista. Julkaistut uhkakuvat ovat yleisiä, eikä mahdollisia uhkaajia yksilöidä.⁵ Arto Nokkalan mukaan tämä on selitettävissä siten, että pienet valtiot pelkäävät ilmaisujensa mahdollisia virhetulkintoja ja niiden poliittisia kustannuksia⁶. Tästä syystä tutkimuksessa määritellään uhkakuvat virallisista asiakirjoista Agrellin esittämien periaatteiden mukaisesti.

Agrellin mukaan julkinen ulko- ja/tai puolustuspoliittinen doktriini voidaan jakaa kolmeen pääkohtaan:

1. Esitys kansainvälisestä ympäristöstä
2. Uhkakuvat eli käsitys siitä, miten kansainvälisestä ympäristöstä voi kummuta uhkia valtiota ja sen etuja kohtaan
3. Strategiat siitä, miten valtio voi vastata edellä mainittuihin uhkiin ja ajaa omia etujaan.⁷

Uhkakuvia lukuunottamatta edellä mainitut kohdat löytyvät Ruotsin virallisista puolustuspoliittisista doktriineista. Uhkakuvien määrittämiseksi pyritään doktriinien maailmankuvia analysoimalla löytämään ne tekijät, jotka voivat tällä hetkellä tai tulevaisuudessa uhata valtion omaksumia henkisiä ja aineellisia arvoja tai olemassaoloa.

Tutkimusmenetelmänä on vertaileva asiakirjatutkimus. Asiakirjatutkimuksessa on käytetty laadullisen analyysin menetelmiä, koska aiheen luonne ei mahdollista kvantitatiivista lähestymistapaa. Kvantitatiivisen materiaalin käytöllä on kuitenkin tuettu laadullista analyysia.⁸

Tutkimuksessa sovelletaan Steve Lindbergin Suomen uhkakuvia koskevassa väitöskirjassa ”Hotbilder för Finland” käyttämiä menetelmiä. Tutkimusmenetelmä on yhdistelmä vastaavuuden ja yhtäpitävyyden arvioinnista.⁹

Käyttämällä perusteselitystä ja epäsuoraa päättelyä pyritään kontekstista hahmottamaan virallisten uhkakuvien muutokseen vaikuttaneita tekijöitä. Uhkakuvien tendenssi on pyritty selvittämään vertaamalla valtioiden sotilaallisia toimia ulkoisiin sotilaallisiin uhkiin ja niiden kehitysnäkymiin. Välttämättä uhkakuvien tendenssi ei johdu rationaalista tekijöistä, vaan muista syistä. Kuten Raimo Väyrynen on todennut: ”Uhkakuvien määrittelyssä saattaa ongelmaksi kuitenkin tulla se, että ne eivät perustu todennäköisyyksiin, vaan tarkoituksenmukaisuuteen. Tulevat kriisit voidaan siis arvioida sellaisiksi, että niihin voidaan vaikuttaa omalla sotilaallisella kapasiteetilla.”¹⁰ Yhtäpitävyyttä käyttäen pyritään todentamaan eri tekijöiden pätevyyttä virallisten uhkakuvien taustana. Mikäli näin ei ole, voidaan uhkakuvan muutoksen katsoa johtuvan muista kuin tutkimuksen lähtökohdiksi otetuista syistä.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tässä tutkimuksessa pyritään luomaan mahdollisimman yhtäpitävä kuva Ruotsin virallisten uhkakuvien sekä ympäristön taloudellisten, poliittisten ja sotilaallisten tekijöiden välillä sekä ottamaan huomioon historian ja maantieteellisten seikkojen vaikutus. Samoin tulee käsitellä edellä mainittujen tekijöiden kehitystä tulevaisuudessa.

2. RUOTSIN UHKAKUVAT KYLMÄN SODAN AIKANA

Toisen maailmansodan seurauksena geopoliittinen tilanne Pohjois-Euroopassa muuttui huomattavasti. Neuvostoliittoon oli sodan aikana liitetty Viro, Latvia ja Liettua, sekä alueita Puolasta ja Saksasta. Tämän lisäksi Neuvostoliiton vaikutuspiiriin¹¹ jäivät Puola ja Itä-Saksa. Myös Suomi kuului Neuvostoliiton vaikutuspiiriin. Sen vaikutusvalta Suomeen oli tosin huomattavasti pienempi kuin Varsovan liiton maihin.

Neuvostoliiton suuret asevoimat ja hyökkäyksellinen sotilasdoktriini, sekä toisen maailmansodan traumaattiset kokemukset saivat useat Pohjois-Euroopan maat hakeutumaan läntiseen sotilasliittoon. Lyhyen epäröinnin jälkeen ja pohjoismaisen sotilasliiton kariuduttua Tanska ja Norja liittyivät Natoon 1949. Vuonna 1955 myös Länsi-Saksa liittyi Natoon.

Kylmän sodan asetelma oli muodostunut Pohjolassa vuoteen 1949 mennessä, jolloin jokainen Pohjoismaa oli tehnyt tai joutunut tekemään turvallisuuspoliittisen ratkaisunsa. Tätä asetelmaa kutsuttiin Pohjolan tasapainoksi. Siinä Tanskan ja Norjan Nato-jäsenyyttä tasapainotti Suomen yya-sopimus. Näiden välillä puolueeton Ruotsi toimi tasapainottajana.¹²

Potentiaalisia uhkaajia ei Ruotsissa kylmän sodan aikana nimetä viralli-

sisä asiakirjoissa. Lähteissä ei esitetä uhkakuvia, vaan strategisesta ympäristöstä puhutaan useimmiten erillään mahdollisista hyökkäysmalleista. Strategisen ympäristön kuvaus on usein globaalia ja liikkuu yleisellä tasolla. Lähialueen sotilaallisia tekijöitä ei yleensä ole käsitelty kovinkaan paljon. Pääpaino oli poliittisen ympäristön kuvauksessa.

Uhkien, hyökkäystapojen ja puolustuksen painopistealueiden esittämistapa ja -tarkkuus vaihtelee eri asiakirjojen välillä. Joissain asiakirjoissa tiedot on esitetty tarkasti yhdistämällä uhanalainen alue ja sitä todennäköisesti uhkaava hyökkäys.¹³ Näistä asiakirjoista uhkakuvan määrittäminen on helppoa. Useimmiten uhat ja niiden toteutuminen on ilmaistu samoin kuin suomalaisissa asiakirjoissa, eli uhanalaiset alueet ja hyökkäysmallit on käsitelty erikseen.¹⁴

Uhkakuvat on määritelty siten, että uhanalaiseen alueeseen on yhdistetty siihen loogisesti ja/tai todennäköisimmin sopiva kriisi- tai uhkamalli. Näin on saatu konkreettinen uhkakuva, johon eri tekijöiden vaikutusta voidaan tutkia.

Asiakirjoissa mitään valtiota ei suoraan nimetty uhaksi. Kylmän sodan aikaisille uhkakuville yhteinen piirre oli se, että Ruotsilla oli strategista merkitystä vain läpikulkualueena; Ruotsissa ei ollut strategisesti tärkeitä kohteita. Suunnittelun lähtökohdaksi oli, ettei Ruotsi joudu erillisen sotatoimen kohteeksi, vaan hyökkäys on osa suurempaa kriisiä. Tällöin pääosa hyökkääjän resursseista on sidottu muualle.¹⁵

Vaikkei sitä asiakirjoissa suoraan sanottukaan, pidettiin Neuvostoliittoa/Varsovan liittoa potentiaalisena uhkaajana, jonka hyökkäykset valmistauduttiin torjumaan. Yhdysvaltojen/Naton kanssa harjoitettu yhteistyö tukee tätä näkemystä. Myös kiinteät puolustusvalmistelut, kuten suoja-alueet oli suunnattu itäänpäin Neuvostoliittoa vastaan.¹⁶

Eri hyökkäysmuotoja ei oltu vakioitu tai määritelty, vaan käsitteet vaihtelevat hieman eri asiakirjojen välillä.¹⁷ Asiakirjoista on kuitenkin mahdollista määritellä neljä erilaista hyökkäysmuotoa. Ne olivat yllätyshyökkäys, läpikulkuhyökkäys, hyökkäys tukialueiden valtaamiseksi Ruotsista sekä hyökkäykset Ruotsin ilmatilan kautta kolmatta osapuolta vastaan.¹⁸

Koko kylmän sodan ajan uhanalaisina alueina pidettiin Pohjois- ja Etelä-Ruotsia, Keski-Ruotsin itäosia sekä ilmatilaa. Uhanalaisten alueiden keskinäinen painotus vaihteli kylmän sodan aikana. Kaikissa asiakirjoissa alueiden keskinäistä järjestystä ei käsitelty.¹⁹

Pohjois-Ruotsia pidettiin uhanalaisena alueena koko kylmän sodan ajan. Pohjoiskalotin strategisen merkityksen kasvuun kiinnitettiin huomiota 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa. Tällöin sen ei kuitenkaan katsottu aiheuttavan suoranaista uhkaa Ruotsille, koska sotilaallisen toiminnan painopisteen arvi-

oitin olevan Norjan- ja Barentsin merellä. Lännessä pitkän matkan risteilyohjukset oli saatu palveluskäyttöön 1980-luvun alussa. Merivoimat saattoivat laukaista vaikeasti havaittavat risteilyohjukset Norjanmereltä. Tämä lisäsi Pohjoiskalotin merkitystä 1980-luvun puolessa välissä. Risteilyohjusten käyttöön-otto oli siirtänyt uhan lähemmäs Ruotsia, koska niitä olisi voitu käyttää sen ilmatilan kautta.²⁰

Ruotsin Lapissa ei ollut Ruotsin eikä suurvaltojen kannalta strategisia kohteita. Pohjois-Ruotsissa hyökkääminen oli vaikeaa ja Ruotsin ydinalueet sijaitsivat noin 800 - 1000 kilometrin päässä etelässä. Samoista syistä ei myöskään kaappauksenomaista yllätyshyökkäystä olisi kannattanut suunnata Pohjois-Ruotsiin. Hyökkäysmuodoista Lapissa olisi voinut toteutua läpikulkuhyökkäys. Tällöin hyökkääjä olisi käyttänyt Ruotsin aluetta hyväkseen hyökkäyksessä kolmatta osapuolta vastaan, ja hyökkäys olisi liittynyt suurvaltojen väliseen konfliktiin. Kylmän sodan ajan virallinen uhkakuva Pohjois-Ruotsissa oli edellisen perusteella se, että suurvaltojen välisen konfliktin aikana Neuvostoliitto olisi hyökännyt Ruotsin alueen kautta Norjassa olevia Nato-joukkoja vastaan. Vaikka Pohjois-Ruotsin puolustusta lisättiin 1970- ja 1980-luvuilla, ei siitä missään vaiheessa muodostunut puolustukselle tärkeintä aluetta²¹

Keski-Ruotsissa olisi todennäköisesti uhkana ollut joko yllätyshyökkäys pääkaupunkiseudulle tai sen laajentaminen laajamittaiseksi hyökkäykseksi maan valtaamiseksi.²² Hyökkäyksen tavoitteena olisi ollut hallinnollisen ja teollisen ydinalueen valtaaminen. Mikäli Ruotsi ei tämän jälkeen olisi taipunut hyökkääjän tahtoon olisi voitu käynnistää operaatio koko maan valtaamiseksi.²³ Yllätyshyökkäys oli todennäköisin vaihtoehto. Yllätyshyökkäys nousi 1980-luvulla pahimmaksi uhkakuvaksi.

Etelä-Ruotsin maantieteellinen läheisyys Tanskan salmiin oli liittänyt alueen mukaan niiden hallinnasta käytävään kamppailuun. Valtaamalla Skånen olisi Varsovan liitto saanut tukialueen.

Kuolan alueen kasvanut strateginen merkitys ja risteilyohjuksen palveluskäyttöön-otto 1980-luvun alussa nosti ilmatilan strategista merkitystä. Ruotsissa oli toisesta maailmansodasta lähtien ylläpidetty voimakkaita ilmavoimia. Risteilyohjukset aiheuttivat uudenlaisen uhan. Vaikka Ruotsilla oli hyvät suhteet länteen, olisi Nato tuskin epäröinyt loukata Ruotsin ilmatilaa jos sen elintärkeät edut olisivat olleet uhattuina. Mikäli Ruotsi olisi aikonut pysytellä sodan aikana puolueettomana olisi sen pitänyt torjua alueelleen tulleet risteilyohjukset. Vaikka se olisi näin menetellyt, olisi Neuvostoliitto voinut työntää ilmapuolustuksensa Ruotsin ilmatilaan saadakseen riittävästi aikaa risteilyohjusten torjuntaan. Edellisen perusteella Ruotsin virallinen uhkakuva ilmatilan osalta oli, että sen ilmatilaa olisivat voineet loukata sekä Naton että Varsovan liiton ilma-alukset.

Vaikka Ruotsissa kehitettiin ydinasetta vakavasti 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa, niin ydinasein käytävän sodan todennäköisyyttä pidettiin pienenä, koska sota olisi tuhonnut sekä puolustajan että hyökkääjän. Mikäli ydinaseita käytettäisiin, joutuisi Ruotsi ainakin niiden välillisten vaikutusten alaiseksi. Tällöin oli tärkeää, että väestö voitaisiin suojella parhaalla mahdollisella tavalla.²⁴ Virallinen uhkakuva ydinaseiden käytön osalta oli kylmän sodan lopussa sellainen, että Ruotsia vastaa ei olisi käytetty ydinaseita, mutta Ruotsi olisi voinut joutua niiden käytön välillisten vaikutusten alaiseksi.²⁵

Ruotsin puolustusvoimien tehtävä määritettiin vuoden 1972 puolustuspäätöksessä seuraavasti: "Puolustusvoimien tärkein tehtävä on maahanhyökkäyksen torjunta (invasionsförsvar). Jos Ruotsi joutuu hyökkäyksen kohteeksi on puolustusvoiminen torjuttava hyökkääjä ja niin kauan kuin on mahdollista estettävä hyökkääjää saamasta pysyvää jalansijaa Ruotsin valtakunnan alueella. Maan jokaisessa osassa on ryhdyttävä sitkeään vastarintaan."²⁶

Ruotsin sotilasdoktriiniin sisältyi koko kylmän sodan ajan edellä mainitut kaksi pääperiaatetta, vihollisen hyökkäyksen torjunta ennenkuin se oli ehtinyt tunkeutua Ruotsin maaperälle, tai sen epäonnistuttua vihollisen lyöminen syvällä alueella käytävällä puolustustaistelulla. Näiden kahden tekijän, jäykän puolustuksen ja alueellisen taistelun, painopiste muuttui kylmän sodan aikana taloudellisten edellytysten ja vihollisen voiman kasvun takia.

Heti toisen maailmansodan jälkeen puolustusvoimien doktriinina oli vihollisen hyökkäyksen torjuminen mahdollisimman aikaisin, jopa lähtöalueella, mutta viimeistään valtakunnan rajoilla.²⁷ Ruotsin puolustuksen varoja ryhdyttiin supistamaan 1960-luvun lopussa ja varojen supistuminen jatkui kylmän sodan loppuun saakka. Tämä merkitsi puolustusmateriaalin määrän ja laadun asteittaista heikkenemistä. Tämän johdosta jouduttiin tinkimään jäykän torjunnan periaatteesta. Taistelua syvällä alueella ja maavoimien osuutta ryhdyttiin korostamaan.²⁸

Doktriinin perustana on alueellinen puolustusjärjestelmä, yleinen asevelvollisuus ja suuren koulutetun reservin liikekannallepanovalmiuden ylläpito sekä hyvä materiaallinen valmius. Puolustus olisi toteutettu seuraavien periaatteiden mukaisesti: Tilanteen niin salliessa olisi vihollisen hyökkäysvalmisteluja häiritty hyökkäyksellisillä toimenpiteillä. Meritse ja ilmoitse hyökkäävää vihollista olisi kulutettu jo kaukana merialueella ilma- ja merivoimilla. Valtakunnan alueelle päässeen vihollisen voimia olisi hidastettu ja kulutettu. Taistelujen heikentämä vihollinen olisi lyöty iskukykyisimpien prikaatien hyökkäyksillä (möta, hejda, slå).²⁹ Ruotsin puolustaminen olisi kylmän sodan aikana toteutettu hyökkäyksellisesti, se oli sotilasdoktriinin keskeinen piirre kaikilla tasoilla. Ratkaisuun pyrittiin nopeasti omaa aluetta säästäten.

Toisen maailmansodan aikana Ruotsi oli kasvattanut puolustusvoimiaan

siten, että sillä oli sodan päättyessä suuret ja hyvinaseistetet asevoimat. Asevoimien kehittämistä jatkettiin sodan jälkeen painopisteen ollessa ilmavoimissa. Vuoden 1968 puolustuspäätöksessä leikattiin puolustuksen määrärahoja ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan jälkeen. Leikkaukset vaikuttivat eniten ilmavoimiin. Laivueiden määrä oli laskenut 1980-luvulla puoleen siitä, mitä se oli ollut 1960-luvulla. Maavoimat seurasivat samanlaista kehitystä. Maavoimien prikaatien määrä oli myös laskenut puoleen 1980-luvulla 1960-luvun tasosta.³⁰

Kylmän sodan lopussa vuonna 1988 Ruotsin maavoimiin kuului 28 prikaatia ja noin 90 erillistä pataljoonaa. Ilmavoimien vahvuus oli 400 taistelukonetta. Merivoimilla oli käytössä 14 sukellusvenettä ja 60 pintataistelualusta.³¹

3. RUOTSIN UHKAKUVAT KYLMÄN SODAN JÄLKEEN

Ensimmäinen kylmän sodan jälkeinen puolustuspäätös tehtiin Ruotsissa vuonna 1992. Silloin oli kylmän sodan jälkeinen järjestelmä jo hahmottumassa. Vakavimmat Ruotsiin kohdistuvat uhat ovat päätöksen mukaan edelleen sotilaallisia. Päätöksessä puhutaan uhista melko suoraan, ja potentiaalisena uhkajana pidetään Venäjää. Sen sisäinen epävakaus lisää alueen konfliktiherkkyyttä. Myös Nato voi muodostua välillisesti uhaksi, mikäli sen asevoimat loukkaavat Ruotsin alueellista koskemattomuutta.³²

Asiakirjan mukaan suurvaltojen välinen jännite on purkautunut ja tämän johdosta suurvaltojen välistä sotaa pidettiin epätodennäköisenä. Sen sijaan alueellisten konfliktien mahdollisuus Ruotsin lähialueella oli kasvanut, koska sellainen konflikti ei enää välttämättä johtaisi suurvaltojen väliseen sotaan. Ruotsiin kohdistuvan hyökkäyksen arvioitiin kuitenkin aina liittyvän Venäjän ja Naton väliseen selkkaukseen. Pahin vaihtoehto oli, että Venäjä hyökkäisi Ruotsiin ennen konfliktin alkua, jo sen valmisteluvaiheessa.³³

Vaikka sotilaallista hyökkäystä pidettiin epätodennäköisenä, tuli puolustuskyky mitoittaa siten, että suurhyökkäys Ruotsin valtaamiseksi olisi pystytty torjumaan. Hyökkäysmalleja puolustuspäätöksessä on kaksi, yllätyshyökkäys ja läpikulkuhyökkäys. Yllätyshyökkäyksen tavoitteena on koko Ruotsin nopea alistaminen ja valtaaminen. Läpikulkuhyökkäyksessä hyökkääjä pyrkii Ruotsin alueen kautta saavuttamaan operatiiviset tavoitteensa kolmatta osapuolta vastaan.³⁴

Sotilaallisen voiman purkautuminen Pohjoiskalotissa merkitsee päätöksen mukaan sitä, että maavoimien suorittama läpikulkuhyökkäys ei ole todennäköinen. Sitä vastoin Ruotsin ilmatila on todennäköinen läpikulkuhyökkäyksen suorituspaikka. Naton ja Venäjän välisen sodan aikana molemmat osa-

puolet todennäköisesti loukkaisivat Ruotsin ilmatilaa. Päätöksen mukaan Ruotsi valmistautuu torjumaan kaikista suunnista tulevat hyökkäykset. Uhan toteutumisen todennäköisyys on pieni, koska Naton ja Venäjän välillä ei ole jännitettä.³⁵

Suurimpana uhkana pidetään yllätyshyökkäystä Ruotsin kannalta kriittisille alueille eli pääkaupunkiseudulle. Yllätyshyökkäys toteutettaisiin lyhyiden valmistelujen jälkeen kaikkien puolustushaarojen yhteisoperaationa, johon sisältyisi maahanlaskuja ja maihinnousuja. Venäjän kyky suorittaa yllätyshyökkäyksiä oli päätöksen mukaan huonontunut, koska se oli menettänyt suuren osan maihinnousualuksistaan. Geopoliittinen asetelma oli muuttunut siten, ettei Venäjällä ollut hyökkäyksen lähtöalueita enää hallussaan. Erillishyökkäystä Ruotsia vastaan ei pidetty todennäköisenä, vaan yllätyshyökkäys olisi ollut osa Naton ja Venäjän välistä konfliktia. Tämän johdosta uhan toteutumistodennäköisyyttä pidettiin vähäisenä.³⁶

Puolustus päätöksen mukaan maihinnousuhyökkäyksen uhkaa Etelä-Ruotsiin ei ollut. Se oli poistunut, koska Varsovan liittoa oli hajonnut ja Venäjän maihinnousukapasiteetti oli vähentynyt huomattavasti Itämeren alueella.³⁷

Ydinaseiden käyttöä Ruotsia vastaan ei pidetä päätöksen mukaan todennäköisenä. Ydinaseiden käyttö Ruotsin lähialueilla voi kuitenkin vaikuttaa Ruotsiin.³⁸

Vuoden 1992 puolustus päätöksessä on kaksi melko selkeää uhkakuvaa. Vaarallisempana niistä pidetään yllätyshyökkäystä pääkaupunkiseudulle, jolloin operaation tavoitteena on koko Ruotsin valtaaminen tai alistaminen. Toinen uhkakuva on läpikulkuhyökkäys. Kylmän sodan aikaista maahyökkäyksen uhkaa ei enää pidetty realistisena. Sen sijaan läpikulkuhyökkäyksen olisivat tehneet ilma-alukset. Uhanalaisimpana alueena pidetään Pohjois-Ruotsia.

Vuoden 1992 puolustus päätös tehtiin porvarillisen hallituksen aikana. Sosiaalidemokraattien saatua hallitusvastuun vuonna 1995, niin seuraavan puolustus päätöksen tekoa aikaistettiin.

Kylmän sodan ajasta Ruotsin lähiympäristö on mullistunut täysin. Poliittinen, sotilaallinen ja geopoliittinen tilanne ovat muuttuneet.

Vuoden 1992 puolustus päätöksen uhkakuvat olivat samoja kuin kylmän sodan aikana. Uhkakuvien perustana olevat tekijät olivat muuttuneet, mutta uhkakuvat eivät. Syynä tähän oli tapahtumien tuoreus, ja se että kehitys oli vielä osittain kesken. Tulevaisuuden arviointi oli siinä vaiheessa todennäköisesti niin vaikeaa, että pysyttelemisen vanhoissa asetelmissa oli tarkoituksenmukaisinta. Myös organisaatioiden, erityisesti puolustusvoimien, muutostvostarinta saattoi vaikuttaa asiaan.

Venäjän poliittinen tilanne oli epävakaata vuosina 1990 - 1992 ja politiikan kehityksen suunta oli epävarma. Tilannetta pahensi nopeasti heikentyvä taloudellinen tilanne, joka aiheutti suuren inflaation ja työttömyyden. Nämä seikat lisäsivät sisäistä epävakautta. Vaikka Neuvostoliiton/Venäjän sotilaallinen doktriini oli vuodesta 1987 alkaen virallisesti siirtynyt puolustukselliseen suuntaan oli asevoimat organisoitu ja harjoitettu hyökkäykselliseen toimintaan. Tämä oli edelleen uhka naapurivaltioille. Myöskään Venäjän asevoimien vähennyksistä ei ollut siinä vaiheessa tarkkaa tietoa.

Edellä mainittujen seikkojen johdosta ei Itämeren alueella tapahtunutta geopoliittista muutostakaan voinut pitää täysin varmana. Baltian maiden itsenäisyys ei ollut vakiintunut ja Venäjä olisi voinut nopeasti muuttaa tilanteen entiseksi. Puolustus päätöstä oli valmisteltu pitkään, joten uusimmat kehitykset eivät välttämättä ehtineet vaikuttaa siihen.

Sisäpoliittinen tilanne vaikutti puolustus päätöksen sisältöön. Kokoomus oli noussut hallitukseen ja sosiaalidemokraatit olivat pitkästä ajasta oppositiossa. Kokoomus oli aina kannattanut vahvaa puolustusta, kun taas sosiaalidemokraatit olivat olleet maltillisemmilla linjoilla. Kylmän sodan aikana oli myös pelätty, että varustautuminen olisi voinut heikentää Pohjolan alueellista vakautta. Nyt katsottiin olevan otollinen ajankohta puolustuksen tehostamiseen. Trendi on mielenkiintoinen, sillä samaan aikaan muut Euroopan maat supistivat asevoimiaan.

Puolustusvoimiin kehitys vaikutti siten että aloitettiin mittavat asehankinnat. Maavoimissa käynnistettiin laaja mekanisointi. Saksasta hankittiin entisen Itä-Saksan asevoimien käytössä olleita miehistönkuljetusvaunuja ja rynnäkövaunuja. Kotimaasta hankittiin maastoajoneuvoja ja rynnäkövaunuja. Ne käytettiin Norlannin ja jalkaväkiprikaatien mekanisointiin. Panssari- ja mekanisoitujen prikaatien käyttöön hankittiin Saksasta Leopard 2 taisteluvaunuja.³⁹ Ilmavoimille hankittiin uusia JAS Gripen monitoimihävittäjiä. Kalusto oli selvästi tarkoitettu käytettäväksi kylmän sodan uhkakuvien mukaisten hyökkäysten torjuntaan. Hankinnat sitoivat Ruotsin puolustusvoimien taloudelliset voimavarat vuosikymmenen loppupuolelle saakka.

4. VUODEN 1996 PUOLUSTUSPÄÄTÖS

Vuoden 1992 puolustus päätökseen verrattuna ovat uhkakuvat vuoden 1996 puolustus päätöksessä kokeneet radikaalin muutoksen. Vuoden 1996 puolustus päätöksessä todetaan, että nykyisessä tilanteessa ei ole mielekasta antaa puolustusvoimille suunnittelun pohjaksi tarkkoja uhkakuvia.⁴⁰ Päätöstä tarkkaan tutkimalla päätyy siihen, että ainoa löydettävissä oleva uhkakuva on yllätyshyökkäys pääkaupunkiseudulle. Uhkakuva on tekstissä

peitettyinä; varhaisemmista puolustuspäätöksistä uhkakuivat olivat helpommin luettavissa.

Kaikkiin uhkakuviin vaikuttanut poliittinen tekijä on suurvaltojen vastakainasettelun purkautuminen. Se poisti suursodan mahdollisuuden. Ruotsalaiset arvioivat, että hyökkäys Ruotsiin liittyy suursotaan, erillishyökkäykseen ei uskota. Koska suurvaltojen välisen sodan mahdollisuus on vähäinen, todennäköisyys Ruotsin joutumisesta sotaan on myös vähäinen.⁴¹ Kaikkiin uhkakuviin vaikuttava tekijä on Venäjän heikko taloudellinen tilanne. Venäjän puolustukseen käyttämät varat ovat laskeneet vuodesta 1985 vuoteen 1997 mennessä 75 %.⁴² Puolustusbudjetin pieneneminen ei ole ollut hallitua. Tämän seurauksena kaluston kunto ja määrä laskee. Rahat eivät riitä uuden kaluston hankintaan tai mittavaan kehitystyöhön. Nykyisen kaluston uusiminen on aloitettava kymmenen vuoden sisällä, mutta taloudellisen tilanteen nopea kohentuminen ei ole näköpiirissä.

Tällä hetkellä alueellinen konflikti Ruotsin lähialueella on arvion mukaan todennäköisempi kuin kylmän sodan aikana. Ruotsin lähialueilla sellainen voisi syttyä Baltian maiden ja Venäjän välillä. Konfliktin laajenemista Ruotsiin ilman, että EU tai Nato/Yhdysvallat puuttuisi siihen, ei pidetä mahdollisena, joten on epätodennäköistä että alueellinen konflikti voisi levitä Ruotsiin ja uhata sen olemassaoloa. Alueellisen konfliktin seurauksena voisi syntyä uusia uhkia Ruotsia vastaan.

5. POHJOIS-RUOTSI

Läpikulkuhyökkäys Pohjois-Ruotsissa oli yksi aikaisemmista uhkakuivistä. Suomen siirtyminen läntiseen viiteryhmään EU-jäsenyyden myötä on parantanut Ruotsin geopoliittista asemaa.

Venäjän Pohjoisen laivaston alusten määrä on laskenut vuodesta 1988 noin 42 %. Huollon puutteen vuoksi käytössä olevien aluksien kunto heikkenee nopeasti. Viime vuosina vain pieni osa tarvittavista huolloista on kyetty tekemään ja onnettomuuksien ja vaurioiden määrä on kasvanut. Ylläpitoa pyritään keskittämään uusimpiin ja merivoimien kannalta tärkeimpiin aluksiin.⁴³ Merivoimien harjoitukset ja purjehdukset ovat supistuneet murto-osaan siitä, mitä ne olivat kylmän sodan aikana. Strategisista ohjussukellusveneistä vain yksi on jatkuvasti partioissa. Harjoituksia pidetään lähinnä omien tukikohtien läheisyydessä. Merivoimat järjestää yksittäisiä näytösluonteisia toimintoja, joiden tarkoituksena on osoittaa omalle johdolle ja muille valtioille toimintakyvyn säilyminen. Vähäinen harjoittelu on johtanut ammattitaidon tason laskuun.⁴⁴ Nykyisessä tilanteessa Pohjoisella laivastolla ei ole hyökkäyksellistä kykyä. Laivaston tärkein tehtävä lienee strategisten ohjussukellusveneiden suojaaminen.⁴⁵

Venäjän maavoimien joukko-osastojen määrä Pohjoiskalotissa on pudonnut puoleen kylmän sodan tasosta. Vuonna 1997 Pohjoiskalotin alueella oli kaksi moottoroitua jalkaväkidivisioonaa. Lisäksi pohjoiskalotin alueella on merivoimien alaisuudessa kaksi merijalkaväkiprikaatia sekä rannikkopuolustusrikaati.⁴⁶

Joukkojen kalusto on korvattu Keski-Euroopasta vedettyjen joukkojen kalustolla. Henkilöstön vähäinen vahvuus johtuu osittain siitä, että asevelvollisuusjärjestelmä ei toimi. Taloudellisten vaikeuksien vuoksi joukkojen harjoittelua on vähennetty tuntuvasti. Suorituskykyä heikentää Venäjän asevoimien huono moraalit. Joukkojen vahvuus on noin 20 000 miestä, noin 400 panssarivaunua sekä noin 650 rynnäkköpanssarivaunua. Sodan ajan henkilöstövahvuus on noin kaksi kertaa suurempi.⁴⁷ Joukkojen täydentäminen sotakelpoisiksi kestää viikkoja - kuukausia. Yllätyshyökkäys tällaisilla joukoilla ei ole mahdollinen niiden alhaisen valmiuden ja huonon koulutustason takia. Niiden tehtävä lieneekin Kuolan tukikohta-alueen puolustaminen.

Venäjän ilmavoimat ja ilmapuolustusvoimat ovat puolustushaaroista parhaassa kunnossa. Pohjoiskalotin alueella on lentokoneita lähes yhtä paljon kuin kylmän sodan aikana. Koneet ovat laadultaan Venäjän parhaita. Ilmatorjuntaohjusjärjestelmät ovat nykyaikaisinta mallia. Kaluston huoltotilanne lienee kuitenkin huono. Lentäjien vähäinen lentotuntimäärä laskee ammattitaidon tasoa.⁴⁸

Maavoimien joukkojen määrä ja valmius on Pohjoiskalotissa vähentynyt niin paljon, ettei Venäjä kykene siellä hyökkäyksellisiin sotatoimiin. Mahdolliset operaatiot edellyttäisivät joukkojen perustamista ja siirtämistä muualta maasta. Hyökkäykseen sitoutuisi paljon joukkoja. Hyökkäys ei ole edullinen Venäjälle, koska sen pitäisi ensin hyökätä Suomen Lapin läpi. Tällä hetkellä Kuolan alueen joukkojen tehtävä lienee puolustuksellinen. Naton joukkojen määrä Pohjoiskalotissa on riittämätön laajoihin maaoperaatioihin. Edellä esitetyn perusteella laajamittaiset sotatoimet Pohjois-Ruotsia vastaan ovat epätodennäköisiä.

6. ITÄMEREN ALUE

Itämeren alueella Ruotsin uhkakuvana oli joko maihinnousuhyökkäys Etelä- tai Keski-Ruotsiin tai yllätyshyökkäys pääkaupunkiseudulle. Kylmän sodan jälkeinen geopoliittinen kehitys Itämeren alueella on ollut Ruotsille edullinen. Venäjän vaikutuspiiri alueella on supistunut Saksojen yhdistymisen, Puolan Nato-jäsenyyden ja Baltian maiden itsenäistymisen myötä.

Itämeren alueella tapahtuneet sotilaallisten voimasuhteiden muutokset ovat myös olleet Ruotsin kannalta myönteisiä. Venäjän sotilaallinen voi-

ma alueella on laskenut rajusti verrattuna Neuvostoliiton/Varsovan liiton aikaan. Kylmän sodan ajasta maavoimien joukkojen vahvuus on vähentynyt jopa 90 %. Suuri vähennys johtuu Varsovan liiton hyökkäysarmeijan hajoamisesta. Joukkojen määrää Leningradin sotilaspiirissä on laskenut noin 55 %.⁴⁹

Vuonna 1997 Venäjällä oli Leningradin sotilaspiirin eteläosassa kolme moottoroitua jalkaväkidivisioonaa, maahanlaskudivisioona, erillinen maahanlaskuprikaati ja kolme erillistä moottoroitua jalkaväkiprikaatia. Näiden joukkojen vahvuus on noin 50 % sodan ajan vahvuudesta. Tämä tarkoittaa, että joukkojen saattaminen sotakelpoisiksi kestää viikkoja, ehkä jopa kuukausia. Alueella on todennäköisesti yksi erikoisjoukkoprikaati. Maavoimien kokonaisvahvuus on rauhan aikana noin 40 000 miestä, kun sodan ajan joukot on perustettu on vahvuus kaksi kertaa suurempi. Visuri on arvioinut, että Moskovan sotilaspiiristä alueelle voitaisiin lähettää noin 60 000 miestä eli noin neljä divisioonaa.⁵⁰

Itämeren laivaston tehtävät ovat virallisesti alueellisen koskemattomuuden suojaaminen, mereltä tulevan hyökkäyksen torjuminen, maavoimien taistelun tukeminen sekä alusten asettaminen kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin. Tehtävistä maavoimien tukeminen on menettänyt merkitystään. Tärkeimpänä tehtävänä arvioidaan olevan Kaliningradin ja sinne saapuvien merikuljetusten suojaaminen, koska Venäjällä ei ole luotettavaa maayhteyttä alueelle.⁵¹

Itämeren laivasto tukeutuu Baltiskiin Kaliningradiin sekä Kronstadtin Pietarin edustalla. Suurin osa laivastosta tukeutuu Baltiskin tukikohtaan. Laivastolla ei ole ollut varoja harjoitteluun tai tarvittaviin huoltoihin, eikä uusia aluksia ole saatu vuoden 1992 jälkeen. Vanhempia aluksia on romutettu käytökelvottomina. Osa Itämeren laivaston aluksista on siirretty muihin laivastoihin. Tämän seurauksena aluskanta pienenee jatkuvasti. Vuonna 1997 Itämeren laivastoon kuului 21 suurehkoa alusta, pienempiä aluksia oli 55, sukellusveneitä 10 ja maihinnousualuksia 19. Yhteensä aluksia oli 105. Maihinnousualukset kykenevät kuljettamaan kertasuorituksena merijalkaväkiprikaatin taistelevat osat.⁵²

Itämeren laivaston pinta-alusten määrä on vähentynyt noin 65 % ja sukellusveneet ovat vähentyneet noin 75 % kylmän sodan tasosta.⁵³

Venäjän Itämeren alueen lentokoneet kuuluvat joko Pohjoiselle ilmapuolustusalueelle, taktisille ilmavoimille tai Itämeren laivastolle. Pohjoinen ilmapuolustusalue on muodostettu yhdistämällä Arkangelin ja Moskovan ilmapuolustusalueet. Ilmapuolustusalueen koneista noin 100 toimii Itämeren alueella. Koneet ovat uudenaikaisia. Taktisilla ilmavoimilla on noin 200 lentokonetta, joista noin puolet on hävittäjiä ja puolet pommituskoneita. Koneet

ovat hieman vanhempia malleja kuin ilmapuolustusilmavoimilla. Itämeren laivastolla on noin 100 konetta, joista noin 60 on pommittajia ja noin 30 hävittäjiä. Yhteensä Venäjän asevoimilla on Itämeren alueella noin 400 konetta, joista 250 on hävittäjiä ja 150 on pommittajia. Lentäjät lentävät noin 40 tuntia vuodessa, mikä on riittämätön määrä lentotaidon säilyttämiselle. Lentokoneita voidaan helposti keskittää Itämeren alueelle muualta Venäjältä tilanteen niin vaatiessa. Lentokoneiden määrä on vähentynyt Itämeren alueella vain noin 12 % kylmän sodan tasosta.⁵⁴

Venäjällä on käytössään noin kolmasosa Neuvostoliiton sotilaallisesta voimasta. Trendi on edelleen laskeva, eikä Venäjän voiman pikainen kasvu ole näköpiirissä. Kylmän sodan aikana suurin osa Varsovan liiton maihinnousu- aluksista Itämerellä kuului Puolan laivastoon. Varsovan liiton hajoamisen ja Puolan Nato-jäsenyyden takia kalusto ei enää ole venäläisten käytössä. Venäjän Itämeren laivaston kyky suojata maihinnousuosastoa on heikentynyt. Tämän takia Venäjällä ei ole resursseja suorittaa maihinnousuhyökkäystä Ruotsiin. Koska Venäjän joukot ovat vähentyneet, se joutuisi käyttämään suhteessa enemmän joukkoja Ruotsin suuntaan kuin aikaisemmin. Tämä ei olisi sille edullista, varsinkaan jos Venäjä olisi sitoutunut tai sitoutumassa taisteluihin toisessakin suunnassa.

Geopoliittinen tilanne Itämeren alueella on kehittynyt Ruotsin kannalta positiiviseen suuntaan. Saksojen yhdistyminen ja Puolan Nato-jäsenyys ovat poistaneet potentiaaliset uhkaajat Itämeren etelärannalta. Uudelleen itsenäistyneet Baltian maat ovat luoneet Ruotsille puskurivyöhykkeen itään. Venäjällä ei ole enää Neuvostoliiton kaltaisia maihinnousuhyökkäyksen lähtöalueita. Tämä on tehnyt yllättävän maihinnousun toteuttamisen mahdottomaksi. Maihinnousun edellytyksenä olisi lähtösatamien valtaaminen Baltian mais- ta. Maihinnousun aloittaminen Kaliningradin alueelta ei ole pitkän etäisyy- den takia edullista.

Edellä esitetyn johdosta maihinnousuhyökkäyksen uhka Etelä- tai Keski- Ruotsiin on pieni. Ruotsalaiset arvioivat, etteivät venäläisiltä kuluu vähin- tään kymmenen vuotta hyökkäyskyvyn saavuttamiseen.⁵⁶

Venäjän tavoitteena on vähentää rauhan ajan joukkoja ja kehittää jäljelle jääviä siten, että ne kykenevät liikkuviin sotatoimiin. Joukkojen liikkuvuuden lisäksi niiden tulivoimaa, suojaa ja koulutusta on suunniteltu parannettavaksi. Tällaiset joukot kykenisivät toteuttamaan yllätyshyökkäyksen Ruotsiin ilman suuria valmisteluja. Myös taloudellisesti kannattavinta olisi lyödä vastustaja nopeasti yllätyshyökkäyksellä. Venäjän sotilasreformi ei ole edennyt suunnitelmiensa mukaan. Kestänee vielä ainakin kymmenen vuotta ennenkuin Venäjällä on riittävästi joukkoja yllätyshyökkäykseen. Tällöinkin yllätyksellä saa-

vutetun menestyksen hyväksikäyttö voi olla vaikeaa, koska voiman kasvattaminen ja huolto vaativat meriyhteyttä. Venäjällä ei ole taloudellisia resursseja käydä pitkäaikaista kulutussotaa. Edellä esitetyn perusteella yllätyshyökkäyksen todennäköisyys Ruotsiin on pieni.

7. SISÄPOLITIikka

Uhista ja uhkakuvista ei Ruotsin hallinnon sisällä vallitse yksimielisyyttä. Vuoden 1996 puolustus päätöksen valmisteluasiakirjassa puolustusvoimat esittivät samat uhat kuin vuoden 1992 puolustus päätöksessä⁵⁷. Poliittisessa päätöksenteossa uhat kuitenkin muuttuivat siten, ettei niitä enää vuoden 1996 puolustus päätöksessä ollut. Puolustusvoimien komentaja kenraali Ove Wiktorin arvosteli useasti tehtyä päätöstä⁵⁸ ja arveli sen romuttavan Ruotsin puolustuskyvyn.

Vuoden 1992 ja 1996 puolustus päätösten välillä Ruotsin sisäpolitiikassa tapahtui muutos. Vuoden 1992 puolustus päätöksen teki porvarillinen hallitus ja vuoden 1996 puolustus päätöksen sosiaalidemokraattinen hallitus. Sosiaalidemokraateilla oli tarve muuttaa päätöstä suunniteltua aikaisemmin. Osa syynä oli sisäpoliittisia ja hallinnon sisäisiä vaikuttimia. Vuosikymmenen alussa alkanut lama vaikeutti valtiontalouden hoitamista. Sosiaalidemokraatit olivat sitoutuneet säilyttämään ruotsalaisen hyvinvointiyhteiskunnan. Sosiaalimenojen kasvu edellytti supistuksia muilla hallinnonaloilla. Puolustusbudjetin supistaminen oli yksi keino saada aikaan säästöjä. Supistuksia oli helppo perustella ulkoisen uhan poistumisella.

Puolustuspoliittisen linjan muutos oli myös tapa osoittaa äänestäjille ja porvareille, että hallituksen vaihdolla on vaikutusta. Porvarillisen hallituksen aikana puolustusvoimat olivat saaneet tahtonsa läpi ja saaneet suunnitella varojen käytön. Kun sosiaalidemokraatit muuttivat menettelyä, arvostelivat puolustusvoimat tätä julkisesti. Yksi syy muutokseen saattaa olla sosiaalidemokraattien halu osoittaa puolustusvoimien johdolle, kuka asioista todella päättää. Tämä on tullut esille myös siinä, että puolustusvoimien käytettyä varoja suunniteltua enemmän vuonna 1997, hallitus ei myöntänyt lisäbudjettia, vaan puolustusvoimien oli katettava menot omilla säästöillään⁵⁹.

Eräs syy politiikkojen ja sotilaiden näkemyseroon voi olla vallitsevan tilanteen tulkinta. Sotilaat ovat todennäköisesti perustaneet uhka-arvionsa pahimpaan mahdolliseen realistiseen skenaarioon, ja arvioineet kehitystä pitkällä aikavälillä. Poliitikot ovat todennäköisesti perustaneet arvionsa vähemmän pessimistisiin skenaarioihin. Toinen syy voi olla tekijöiden erilainen painotus. Poliitikot todennäköisesti painottavat enemmän poliittisia tekijöi-

tä. Sotilaat puolestaan painottavat arvioissaan sotilaallisia tekijöitä. Venäjän doktriinin hyökkäyksellisyys ja asevoimien kehittäminen yllätyshyökkäykseen soveltuviksi on ylläpitänyt sotilaiden uhkakuvia.

Ruotsin poliittiset ja sotilaalliset toimet tukevat sitä, että uhkakuvat ovat poistuneet. Vuoden 1996 puolustuspäätöksen mukaan sotilaallista uhkaa Ruotsia vastaan ei ollut; millään valtiolla ei ollut poliittista tahtoa tai sotilaallisia edellytyksiä hyökätä Ruotsia vastaan. Puolustusmenoja voitiin tällä perusteella laskea noin 10 % aikaisemmasta tasosta. Yhdessä budjettitekni-
sten laskentaperusteiden muutosten takia, vähennys oli kuitenkin noin 25 % jo vuonna 1997. Puolustusvoimat eivät olleet valmistautuneet näin suuriin vähennyksiin, ja niillä oli suuria vaikeuksia sopeutua tilanteeseen.⁶⁰ Supistuksista huolimatta Ruotsin puolustusbudjetti on noin kolminkertainen Suomen puolustusbudjettiin verrattuna.

Vuoden 1996 puolustuspäätöksen mukaan Ruotsin puolustusvoimien tehtävät ovat:

1. Hyökkäyksen torjunta
2. Alueellisen koskemattomuuden turvaaminen
3. Kansainvälisten tehtävien suorittaminen
4. Siviiliyhteiskunnan avustaminen poikkeusoloissa.⁶¹

Tehtävistä painotettiin kansainvälistä toimintaa, koska hyökkäyksen torjunnan ei katsottu olevan ajankohtaista nykyisessä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa.⁶²

Kansainvälisen toiminnan koordinoimiseksi perustettiin vuonna 1997 SWEDINT. Se johtaa kaikkia Ruotsin kriisinhallintatehtäviin osallistuvia henkilöitä ja joukkoja. Se vastaa myös kriisinhallintatehtävissä olevien joukkojen huollosta ja henkilöstöasioista. Samanaikaisesti perustettiin alueellinen rauhankumppanuuskoulutuskeskus. Kansainvälisten tehtävien tärkeyttä kuvaa myös Ruotsissa vuonna 1997 julkaistu doktriini kriisinhallintaoperaatioita varten.⁶³

Ruotsin sotilaallisessa doktriinissa on tapahtunut huomattavia muutoksia kylmän sodan jälkeen. Alueellinen puolustus on säilynyt, mutta edellytykset sen toteuttamiselle ovat muuttuneet radikaalisti. Hallitus antoi puolustusvoimille luvan laskea valmiutta säästöyistä. Valmiuden tulee olla sellainen, että sotakelpoisuus kyetään palauttamaan (ätertagning) vuodessa ja puolustusvoimilla pitää olla suunnitelmat asevoimien vahvuuden kasvattamisesta pitkällä tähtäyksellä (tillväxt). Jotta järjestelmä toimisi, edellyttää se riittävästi kantahenkilökuntaa kaikille joukoille, joukkojen kaluston hankkimista ja varastointia sekä hyvin toimivaa tiedustelujärjestelmää. Koska kalustoa ei ehditä hankkia vuodessa, ei säästöä synny materiaalihankinnoista. Säästöä saadaan koulutuksesta, sillä joukko-

jen koulutustasoa voidaan laskea, koska vuoden aikana ehditään koulutusta täydentää.⁶⁴

Rahoitusongelmien ja hyvän turvallisuuspoliittisen tilanteen takia ollaan puolustusvoimille antamassa kaksi vuotta aikaa saavuttaa sotakelpoisuus. Kaluston osalta pyritään välttämään kaluston ostamista varastoihin vanhentumaan. Kotimaiselta aseteollisuudelta tilataan pieniä prototyyppisarjoja, ja näin pyritään varmistamaan aseteollisuuden pysyminen kehityksen mukana. Puolustusvoimat voivat myös kehittää ja harjoitella toimintaa nykyaikaisilla välineillä hankkimatta kalustoa koko asevoimille. Materiaalin hankinnassa on turvauduttu ennakkoluulottomiin ratkaisuihin, muun muassa osa Leopard 1 ja 2 eli stridsvagnen 121 ja 122 vaunuista on käytössä leasing-periaatteella.⁶⁵ Järjestelyssä on kuitenkin heikkouksia; on kyseenalaista onko kriisin aikana saatavilla tarvittavaa materiaalia ja ehtiikö kotimainen aseteollisuus valmistaa sitä riittävästi.

Puolustusvoimat on vähentänyt kalustohankintojaan. Sodan ja rauhan ajan kokoonpanoa ja joukkoja ollaan supistamassa. Kylmän sodan lopussa Ruotsilla oli 28 prikaatia.⁶⁶ Vuoden 1996 puolustuspäätöksen mukaan prikaatien määrää tultaneen edelleen laskemaan, ehkä jopa vain 4-6 prikaatiin vuoteen 2006 mennessä.⁶⁷ Ruotsilla on kuitenkin edellisten puolustuspäätösten "perintönä" koulutettua reserviä ja kalustoa entisille joukoille noin kahdeksikymmeneksi vuodeksi

Ilmavoimiin vuoden 1996 puolustuspäätös vaikuttaa siten, että ilmavoimien konemäärä laskee 50 % kylmän sodan tasoon verrattuna. Koneita on yhteensä noin 240 kappaletta. Ruotsalaiset lentäjät lentävät noin 125 tuntia vuodessa, mikä riittää taistelukelpoisuuden ylläpitoon.⁶⁸

Ruotsin puolustusvoimien vahvuus on laskenut suhteessa vähemmän kuin Venäjän. Venäläisten joukkojen valmius on tällä hetkellä alhaisempi kuin ruotsalaisten joukkojen valmius. Tilanne tulee tasoittumaan, kun yhtymien ei tarvitse olla heti sotakelpoisia. Sotakelpoisuus täytyy saavuttaa vuodessa. Suhteellisesti Ruotsin puolustuskyky on parantunut lähiympäristöön verrattuna.

Huomattava muutos on asevoimien valmiuden laskeminen. Kriittiseksi tekijäksi Ruotsin puolustamisessa saattaa muodostuu se saako tiedustelu riittävän ajoissa tiedon hyökkäysvalmisteluista. Vielä tärkeämpää on se, saako sotilasjohto poliittisen johdon vakuuttamaan tilanteen vakavuudesta, jotta puolustusvalmistelut voidaan aloittaa ajoissa.

Poliittisin toimin pyritään säilyttämään ja vahvistamaan Ruotsille edullista ulkoista tilannetta⁶⁹. Ruotsi on suunnannut apua Baltian maihin niiden sisäisen epävakauden poistamiseksi ja tukenut Baltian maiden mukaanottamista Euroopan unioniin.

Uhkien poistumista tukee myös se, että Ruotsi ei ole harkinnut sotilaallista liittoutumista, vaan todennut ettei Nato-jäsenyys ja siitä keskusteleminen ole ajankohtaista. Ruotsi on ottanut osaa Naton rauhankumppanuustoimintaan. Tavoitteena on kriisinhallintakyvyn parantaminen. Ruotsi vaikuttaisi julkisten lähteiden perusteella olevan kauempana Natosta kuin kylmän sodan aikana.

Euroopan unionissa Ruotsin tavoitteet näyttäisivät olevan pääasiallisesti taloudellisia. Ruotsi on pyrkinyt kehittämään WEU:n kykyä kriisinhallinnassa ja vähentämään yhteisen puolustuksen merkitystä.

8. LAAJENNETTU UHKAKUVA

Uhkien laaja-alaisuudella tarkoitetaan uhan erilaisia muotoja. Barry Buzanin mukaan uhat voidaan jakaa sotilaallisiin, poliittisiin, taloudellisiin sosiaalisiin ja ympäristöuhkiin⁷⁰. Tämä laaja turvallisuuden käsite on nykyään yleisesti käytössä, muun muassa Natossa, Suomessa ja Ruotsissa⁷¹.

Sotilaallisten uhkien vähentyminen on nostanut esille uusia uhkia. Tällaisia uhkia ovat terrorismi, taloudelliset kriisit, kasvava rikollisuus, hallitsemattomat pakolaisvirrat sekä ympäristön saastumisen aiheuttamat ongelmat. Kaikki nämä tekijät voivat uhata Ruotsin sisäistä järjestystä.⁷² Näistä uhkakuvista käytetään nimitystä laajennetut uhat tai uudet uhat. Ne eivät voi vaarantaa valtion olemassaoloa, tästä syystä uudet uhat eivät voi muodostaa tämän tutkimuksen määritelmän mukaisia uhkakuvia. Niitä tarkastellaan kuitenkin, koska niillä on osittain pyritty korvaamaan perinteisempiä uhkakuvia.

Uudet uhat olivat voimakkaimmin esillä vuosikymmenen alussa, jolloin valitsi optimismi siitä, että sotilaalliset uhat olisivat väistymässä. Vuoden 1996 puolustuspäätöksessä heiluri oli jo heilahtanut toiseen suuntaan ja vuoden 1998 tarkastuspisteen asiakirjassa otetaan etäisyyttä uusiin uhkiin ja laajaan turvallisuuskäsitykseen. Sen mukaan laajan turvallisuuskäsityksen uhkia ei pitäisi jatkossa käsitellä puolustuspäätöksissä, vaan niihin pitäisi vastata muilla poliittisilla toimilla.⁷³

Ruotsissa lienee huomattu, ettei laaja turvallisuuskäsitys sovellu sotilaallisen maanpuolustuksen suunnittelun perustaksi, koska sen uhkiin ei kyetä vastamaan sotilaallisin keinoin, vaan uudet uhat tulee ottaa huomioon muiden hallinnonalojen suunnittelussa.

9. TIETOSODANKÄYNTI

Tällä hetkellä vallitsevan käsityksen mukaan on käynnissä siirtyminen toisen aallon tai sukupolven yhteiskunnasta kolmannen aallon yhteiskuntaan.

Samalla myös sodankäynti siirtyy toisesta aallosta kolmannen aallon sotaan. Maatalousyhteiskunta, teollinen yhteiskunta ja tietoyhteiskunta muodostavat kehityksen kolme päävaihetta, aaltoa. Kaikille kehitysvaiheille ovat ominaisia tietyt yhteiskuntaan ja sotalaitokseen liittyvät piirteet. Maatalousyhteiskunnan sodankäynnille luonteenomaista oli yksittäisen ihmisen toiminta. Teollisuusyhteiskunnan sodankäynti muodostui koneista ja massasta. On enustettu, että tietoyhteiskunnan sodankäynnille tyypillistä ovat älykkäät järjestelmät, täsmäaseet, tietokoneet ja tietoverkot. Tietosodankäynnissä pyritään vaikuttamaan vastustajan kriittisiin järjestelmiin.⁷⁴

Kehitys on eri armeijoissa etenemässä kohti tietoyhteiskunnan asevoimia. Tällä hetkellä pisimmällä ovat yhdysvaltalaiset, ja heidän sotatoimiaan Persianlahdella on käytetty esimerkkinä tietosodankäynnistä. Myös Venäjällä on pyrkimys tietoyhteiskunnan asevoimiin. Venäjän vuoden 1993 sotilasdoktriinin mukaan kehittämässä on etusijalla asevoimien liikkuvien voimien uudistaminen siten, että ne kykenevät siirtymään lyhyessä ajassa ja ryhmittymään ja suorittamaan nopealiikkeisiä toimia millä suunnalla tahansa. Erityistä huomiota kiinnitetään tiedustelu-, johtamis- ja viestijärjestelmän toimivuuteen, sekä joukkojen tulivaikutuksen ja liikkuvuuden joustavaan yhdistämiseen. Tärkeänä tavoitteena pidetään vihollisen joukkojen ja aseiden johtamisjärjestelmien tuhoamista.⁷⁵ Reformin aikataulun mukaan vuoteen 2005 mennessä on siirrytty ammattiarmeijaan sekä luotu reservin koulutusjärjestelmä. Kolmannessa vaiheessa, noin viidessä vuodessa, hankitaan asevoimille nykyaikainen varustus.⁷⁶ Jo nyt on nähtävissä, että reformi ei tule toteutumaan suunnitellussa aikataulussa, lähinnä taloudellisten vaikeuksien takia.

Ruotsin puolustusvoimissa on ryhdytty puhumaan jopa kokonaan uusien asevoimien luomisesta, jotka kykenisivät tietosodankäyntiin. Tällöin valtaosa nykyisestä kalustosta olisi tarpeetonta ja siitä luovuttaisiin, ja hankinnat suunnattaisiin tietosodankäynnissä tarvittavan materiaalin hankintaan.⁷⁷

Tällöin pitäisi luopua mairinnousun ja yllätyshyökkäyksen uhkakuvista ja siirtyä tietosodankäynnin uhkakuviin. Tämä on aiheuttanut hajaannusta puolustusvoimien sisällä. Eräiden, lähinnä vanhemman polven upseerien, halutessa säilyttää ainakin osia vanhoista uhkakuvista sekä niiden vaatimista joukoista ja materiaalista. Toiset upseerit haluaisivat sen sijaan uudistaa asevoimia tietosodankäynnin vaatimusten mukaisiksi.⁷⁸ Pitemmällä aikavälillä hajaannus saattaa aiheuttaa vakavia häiriöitä puolustukselle ja puolustusvoimille, esimerkiksi hankinnat voivat ohjautua toiminnan kannalta toisarvoisiin kohteisiin ja koulutus ei ehkä vastaa operatiivisia vaatimuksia. Puolustusbudjetin supistuminen ei mahdollista nopeaa tietoyhteiskunnan asevoimien luontia. Muutos toisen aallon asevoimista kolmannen aallon asevoimiin kestäneenkin ainakin 10 - 20 vuotta.

Ruotsin puolustusvoimien kannalta olikin valitettavaa, että vuoden 1996 puolustuspäätökseen ei saatu uhkakuvia puolustuksen kehittämisen pohjaksi, vaikka puolustusvoimat niitä esittivätkin. Tilanne on mahdollistanut myös sen, että poliitikot voivat omien tarkoituksenmukaisuusnäkökohtiensa mukaan puuttua ja muuttaa maanpuolustuksen perusteita, koska toimintaa yhtiävät uhkakuvat puuttuvat.

10. VIIMEAIKAISIN KEHITYS

Ruotsissa puolustuksen viimeaikaista keskustelua on leimannut puolustusvoimien ja hallituksen kiistely asevoimien kehityksen suunnasta ja puolustukseen käytettävistä varoista. Keväällä 1997 paljastui, että mikäli puolustusvoimat jatkavat toimintaansa ja hankintoja samaan tahtiin, niin määrärahat olisivat ylittyneet noin 300 - 500 miljoonalla kruunulla vuosittain. Ylitykset johtuivat siitä, että hankintoja oli jatkettu vuoden 1992 puolustuspäätöksen mukaisesti sekä epäselvyyksistä seurantajärjestelmässä. Varustautuminen oli suunnattu maihinnousun torjuntaan eli kylmän sodan aikaisia uhkakuvia vastaan. Sosiaalidemokraattinen hallitus ilmoitti kuitenkin, että lisärahoitusta ei tule. Tämä merkitsi sitä, että asevoimien tuli kattaa ylitykset itse, supistamalla toimintaansa ja karsimalla hankintojaan.

Puolustusvoimien komentaja kenraali Owe Wiktorin esitti kolme vaihtoehtoa asevoimien kehittämiseksi syksyllä 1998. Esitys oli puolustusvoimien kannanotto vuoden 1996 puolustuspäätöksen tarkastuspisteeseen. Tarkastuspisteen oli määrä olla vuonna 1998, mutta se lykättiin vuoteen 1999 vaalien takia.⁷⁹

Kaikkien vaihtoehtojen pohjana oli uhkakuva, jonka mukaan maihinnousu/suurhyökkäys ei enää ollut realistinen uhka. Toisaalta puolustusvoimilla ei ole varojakaan sellaisen uhkan torjumisen edellyttämien asevoimien ylläpitoon. Puolustusvoimien komentajan mukaan tulevaisuuden uhkia on vaikea ennustaa, minkä johdosta ei uusia uhkia esitetä vanhojen tilalle. Epäselvän tilanteen takia puolustusta kehitetään joustavaksi, sen tulee olla myös liikkuva, tarkka ja iskuvoimainen. Tämä edellyttää uusimman teknologian hankkimista. Varustuksen korkean hinnan takia sitä ei voida hankkia entisessä laajuudessa, vaan joukkojen määrää vähennetään.⁸⁰

Kolmesta esitetystä mallista vaihtoehdossa A painopiste on sopeuttamiskyvyn (anpassning) säilyttämisessä. Henkilöstön koulutustaso pidetään korkealla, tutkimukseen ja tuotekehittelyyn suunnataan voimavaroja. Materiaaliläuksillä turvataan ruotsalaisen puolustusteollisuuden toimintaedellytykset.⁸¹

Vaihtoehdossa B painopiste on kansainvälisessä toiminnassa. Puolustusvoimille kehitetään kyky osallistua konfliktinhallintaan rauhanpakottami-

nen mukaanlukien. Ulkomaanpalveluksesta tulee pakollinen ja luonnollinen osa upseerien uraa. Ulkomaantehtävien vaatimat varat vähentävät tutkimukseen ja tuotekehittelyyn käytettäviä resursseja.⁸²

Vaihtoehdossa C painopiste on varusmieskoulutuksessa. Varusmiehiä koulutettaisiin kaksinkertainen määrä malleihin A ja B verrattuna. Koulutuksen vaatimat varat otettaisiin materiaalihankinnoista. Puolustusvoimien komentaja ei pidä vaihtoehtoa realistisena.⁸³

Kaikissa vaihtoehdoissa sodan ajan joukoissa tapahtuu supistuksia. Prikatien määrä laskee kolmestatoista kuuteen. Merivoimien pinta-alusten ja sukellusveneidien määrää supistettaisiin hieman. Myös lentokoneiden määrä laskisi, mutta kaikki suunnitellut JAS-hävittäjät hankittaisiin. Vähennykset saataisiin poistamalla vanhempi lentokalusto käytöstä. Suunnittelua on jatkettu mallin A pohjalta.⁸⁴

Puolustusvoimat olivat selvästi pyrkineet sopeuttamaan suunnitelmat hallituksen linjauksiin. Tämä johtuu ehkä ennenkaikkea taloudellisista syistä. Samalla pyrittiin samaan hallitukselta vastaus siihen jatketaanko puolustuksen kehittämistä vuoden 1996 puolustuspäätöksen mukaan vai antaako hallitus uudet perusteet. Puolustusvoimien toimintaa haittaa se, että vuoden 1992 puolustuspäätöksen perusteella tehdyt hankinnat sitovat suuren osan varoista vuoteen 2001 - 2006 asti.

Suunnitelmat kokivat takaiskun nopeasti, sillä päivää suunnitelmien julkaisun jälkeen hallitus ilmoitti, että puolustusvoimat saavat vuonna 1999 kolme miljardia vähemmän rahaa. Tämä johtui niin sanotun teknologiakorotuksen poistamisesta. Vuoden 1996 puolustuspäätöksessä oli sovittu, että puolustusvoimat saavat vuonna 1997 1,5 % tasokorotuksen määrärahoihin, koska uusimpien sotatarvikkeiden hinta nousee sen verran. Korotus saatiin myös vuonna 1998. Tämä yhdessä uusien menojen laskuperusteiden kanssa aiheutti sen, että puolustusvoimat menetti 40 % toimintamäärärahoistaan vuodelle 1999 ja siitä eteenpäin. Seurauksena oli, että toimintaa vuonna 1999 jouduttiin supistamaan. Harjoitusten, lentotuntien ja laivojen käyttöä vähennettiin tuntuvasti.⁸⁵

Vuoden 1996 puolustuspäätöksen tarkastuspisteen raportti julkaistiin 12.1.1999. Siinä julkaistiin selkeitä uhkia. Mäihinnoisuhyökkäyksen/laajamittaisenhyökkäyksen uhka oli raportin mukaan väistynyt ainakin kymmeneksi vuodeksi. Sen sijaan Ruotsi saattaa joutua rajoitettujen hyökkäysten kohteeksi joilla ei pyritä maan miehittämiseen. Hyökkäykset voivat tapahtua jo lähitulevaisuudessa. Esimerkkeinä mainitaan hyökkäykset risteilyohjuksilla ja maahanlaskujoukoilla. Lisäksi sotilaallisen maanpuolustuksen tulee varautua uudenslaisiin uhkiin, esimerkiksi tiedonsiirtojärjestelmien lamauttamiseen. Niitä voivat aiheuttaa muutkin kuin valtiot. Puolustusvoimien tulee

kyetä kaikilla puolustushaaroilla ottamaan nykyistä enemmän osaa kansainvälisiin tehtäviin.⁸⁶

Raportti ja suunnitellut puolustusbudjetin leikkaukset saivat puolustusvoimien komentajan arvostelemaan kovin sanoin hallituksen puolustuspolitiikkaa. Kenraali Wiktorinin mukaan puolustuspolitiikka on menettänyt uskottavuutensa. Komentajan mukaan annetuilla varoilla ei puolustuksen suunnitelmallinen supistaminen ole mahdollista. Hallitus tyrmäsi väitteet ja piti niitä asiattomina.⁸⁷

Suurimpana riskinä Pohjolassa pidetään Venäjän sisäistä epävakautta. Yhdistämällä riski uhkiin saadaan muodostettua tämän hetkiset viralliset uhkakuvat. Venäjällä ei ole enää Neuvostoliiton aikaista kykyä yrittää vallata Ruotsia mihinnousulla/suurhyökkäyksellä. Sen sijaan se voi uhata Ruotsia pitkän kantaman aseilla. Tällaisia aseita ovat muun muassa risteily- ja ballistiset ohjukset. Niitä voidaan käyttää lyhyellä varoitusajalla suoraan rauhanalaisesta ryhmytyksestä. Venäjällä on jo tällä hetkellä sotilaallinen kyky toteuttaa hyökkäykset. Uhkakuvan toteutusta pidetään epätodennäköisenä. toteutuminen vaatisi poliittisia muutoksia Venäjällä siten, että syntyisi tahto uhata Ruotsia.

Keskpitkällä aikavälillä on mahdollista, että Venäjä hyökkää Ruotsiin edellä mainitulla tavalla. Tällöin hyökkääjällä on käytössään kehittyneempiä aseita, esimerkiksi täsmäaseita. Näihin hyökkäyksiin liittyen voidaan käyttää maahanlasku- ja erikoisjoukkoja. Ne pyrkivät yllättäen valtaamaan valtion hallinnon kannalta tärkeät kohteet ja lamauttamaan maanpuolustuksen. Uhkakuva on hyvin lähellä Suomessa käytössä olevaa strategisen iskun määritelmää. Uhkakuvan toteutumista pidetään epätodennäköisenä.

Kolmannen aallon sotaa Ruotsia vastaan pidetään mahdollisena tulevaisuudessa. Uhkakuvana on, että Venäjä tai jokin ei- valtiollinen toimija hyökkäisi Ruotsiin. Hyökkäys voisi olla tieto-, energia- ja energian siirtojärjestelmien lamauttamista. Siinä voitaisiin käyttää myös muita tietosodankäynnin keinoja. Hyökkääjä pyrkisi ehkä toimimaan epäsuorasti, siten että sitä tai hyökkäyksen alkuperää olisi vaikea paljastaa. Tätä uhkakuvaa pidetään kaikkein epätodennäköisimpänä.

Kaikkien uhkakuvien aiheuttamien uhkien torjuminen on vaikeaa nykyisillä joukoilla, koska uhat kehittyvät nopeasti. Lisäksi tietosodankäynnin kaikkiin hyökkäyksiin ei voi vastata perinteisin sotilaallisen maanpuolustuksen keinoin. Tehokas vastarinta vaatii tiivistä yhteistyötä eri viranomaisien kanssa sekä uuden tyyppisten joukkojen luomista.

Ulkoisen ympäristön muutokset tukevat Ruotsin uusia uhkakuvia. Venäjän taloudellinen tilanne heikkenee jatkuvasti. Sen talous on tullut riippuvaiseksi länsimaiden luotonannosta. Tämän johdosta varoja ei ole riittävästi asevoi-

mien ylläpitoon. Olemassaolevien joukkojen valmius ja määrä laskee. Leningradin sotilaspiirissä on enää kaksi jalkaväkiprikaatia ja Pihkovan maahanlaskudivisioonassa on kaksi rykmenttiä.⁸⁸ Kaluston kunto heikkenee edelleen eikä varoja ole uuden kaluston hankintoihin tai kehittämiseen. Tällä hetkellä on selvää, ettei Venäjän suunnittelema sotilasreformi toteudu vuoteen 2010 mennessä. Toteutuessaan reformi parantaisi Venäjän kykyä nopeisiin sotatoimiin, tosin joukkojen määrä on suhteellisen pieni. Hyökkäys Ruotsiin sitoisi valtaosan näistä voimista.

Venäjän painopiste on tällä hetkellä ydinaseissa, joita ylläpitämällä pyritään säilyttämään suurvalta-asema. Kosovon tapahtumat ovat kuitenkin osoittaneet, että Yhdysvallat voi tarvittaessa toimia vastoin Venäjän tahtoa. Venäjällä ei ole tällä hetkellä sotilaallista kykyä eikä poliittista tahtoa hyökätä Ruotsiin. Poliittinen tahto hyökkäykseen voi Venäjällä sisäpoliittisen muutoksen seurauksena kehittyä suhteellisen nopeasti. Tällöin puuttuu edelleenkin sotilaallinen kyky. Kyvyn luominen kestää vuosia edullisessakin taloudellisessa tilanteessa.

Alueellisten konfliktien määrä ja todennäköisyys on kasvanut, viimeisimpänä Kosovon kriisi. Alueellinen konflikti Pohjolassa voisi tapahtua Baltian maiden ja Venäjän välillä. Venäjän heikkouden takia se ei kuitenkaan ole todennäköistä. Alueellisiin kriiseihin Ruotsi on vastannut kehittämällä konfliktinhallintakykyä. Kyky kansainvälisiin tehtäviin on puolustuksen kehittämisen painopisteessä. Osallistumalla konfliktinhallintaan, rauhanpakkotaminen mukaanlukien, Ruotsi pyrkii estämään konfliktien laajenemisen siten, että ne voisivat uhata Ruotsia taloudellisesti tai sotilaallisesti.

Minkään uhkakuvan toteutumistodennäköisyyttä ei pidetä suurena keskipitkällä aikavälillä. Tämän takia Ruotsin ei tarvitse hakeutua puolustusliiton jäseneksi. Ruotsi on torjunut johdonmukaisesti mahdollisen Nato-jäsenyyden. Ruotsi on vastustanut EU:n kehittymistä kohti liittovaltiota. Paras osoitus on Ruotsin jättäytymien EMU:n kolmannen vaiheen ulkopuolelle.

Ruotsin hallituksen toimenpiteet ovat olleet uhkakuvien mukaiset. Sotilaallisen maanpuolustuksen varoja vähennetään, koska suuria maahanhyökkäyksen torjuntaan tarkoitettuja asevoimia ei enää tarvita. Vähennykset aloitettiin budjettivuonna 1994/95. Vähennyksiä tullaan jatkamaan myös seuraavan puolustuspäätöksen aikana. Tilanteiden muutoksiin on vastattu kehittämällä puolustuspäätösjärjestelmää. Jatkossa päätökset ovat kolmivuotisia entisten viisivuotiskausien sijaan.⁸⁹

Puolustusvoimien ja hallituksen välillä on ollut erimielisyyttä uhkakuvaista. Puolustusvoimat olisivat halunneet säilyttää suurhyökkäyksen uhan. Budjettileikkausten ja vuoden 1999 tarkastuspisteen jälkeen näyttää siltä,

että hallituksen uhkakuvat on otettu suunnittelun pohjaksi puolustusvoimissa. Puolustusvoimien suunnitelmat maavoimien joukkojen kehittämistä joustaviksi ja liikkuviksi vastaavat uhkakuvien asettamiin vaatimuksiin. Risteilyohjuksia pidetään uhkana, joka voi toteutua jo lähitulevaisuudessa. Täten on ymmärrettävää, mikseivät asevoimien vähennykset koske neet JAS-hävittäjien hankintaa. Koneita hankitaan jo kylmän sodan aikana suunniteltu määrä, noin 200 kappaletta. Kansainvälisiin tehtäviin soveltuvien joukkojen kehittäminen on osa sopeutumista uusiin uhkakuviin. Tulevaisuudessa kaikkien puolustushaarojen tulee kyetä osallistumaan konfliktinhallintaan.

11. PÄÄTÄNTÄ

Kylmän sodan ajasta Ruotsin uhkakuvat ovat muuttuneet täysin. Koko kylmän sodan ajan Ruotsi valmistautui torjumaan Neuvostoliiton hyökkäykset. Viisivuotiset puolustuspäätökset mahdollistivat hyvin puolustusvoimien suunnitelmallisen kehittämisen.

Kylmän sodan jälkeen on Ruotsin ulkoinen ympäristö kokenut täydellisen muutoksen. Samanaikaisesti on käsitys tulevaisuuden sodankäynnistä ja uusi aseteknologia mullistanut taktisen ja strategisen ajattelun. Heikentynyt valtiontalous ja sisäpolitiikan muutos ovat myös osaltaan vaikuttaneet uhkakuvien muuttumiseen.

Heti kylmän sodan jälkeisessä vuoden 1992 puolustuspäätöksessä jatkettiin entisillä uhkakuvilla. Tämä oli kohtalokasta siinä mielessä, että pääosa puolustusvoimien varoista sidottiin mittaviin materiaalihankintoihin seuraavaksi kymmeneksi vuodeksi.

Vuoden 1996 puolustuspäätös oli taitekohta. Ennen muuta uusi sosiaali-demokraattinen hallitus totesi entiset uhat vanhanaikaisiksi. Uusia uhkakuvia ei annettu. Puolustusvoimat olisivat halunneet jatkaa toimintaa vuoden 1992 puolustuspäätöksen uhkakuvien pohjalta. Tämä johti skismaan hallituksen ja puolustusvoimien välillä. Seurauksena oli epäyhtenäinen toiminta, joka kulminoitui vuoden 1997 havaintoon, että asevoimat kuluttavat varoja yli puolustusbudjetin. Tämä tapahtui pääosin, koska toimintaa oli jatkettu vanhojen uhkakuvien pohjalta. Hallitus osoitti sitoutumisensa päätöksiinsä eikä myöntänyt puolustusvoimille lisää varoja.

Puolustuspäätöksen tarkastuspisteessä vuonna 1999 annettiin melko selkeät uhkakuvat. Minkään uhkakuvan toteutumista ei pidetty kovinkaan todennäköisenä lähitulevaisuudessa. Uhkakuvat ovat:

- Venäjä voi uhata Ruotsia pitkän kantaman aseilla. Tällaisia aseita ovat muunmuassa risteily- ja ballistiset ohjukset.

- Täsmäaseilla aloitettu hyökkäys. Jos niillä ei päästä haluttuun tavoitteeseen, voidaan käyttää maahanlasku- ja erikoisjoukkoja.
- Kolmannen aallon sota Ruotsia vastaan. Uhkakuvana on, että Venäjä tai jokin ei valtiollinen toimija hyökkäisi Ruotsiin. Hyökkäys voisi olla tieto-, energia- ja energiansiirtojärjestelmien lamauttamista

Ulkoisen kehityksen katsotaan tukevan uhkakuvia. Tärkein tekijä turvallisuuteen vaikuttava toimija on Venäjä. Sillä ei ole taloudellisia, sotilaallisia eikä poliittisia edellytyksiä hyökätä Ruotsiin. Tällaisten edellytysten kehittyminen ei ole todennäköistä, ja Venäjälle suotuisassakin tilanteessa siihen menisi vähintään kymmenen vuotta.

Koska Ruotsi ei tunne turvallisuuttaan uhatuksi, ei se ole pyrkinyt liittoutumaan sotilaallisesti. Tämä on tullut ilmi Nato-jäsenyyden johdonmukaisessa torjumisessa. Myöskään EU:sta ei ole haettu turvallisuuspoliittista suojaa, vaan Ruotsi on pysytellyt tiiveimmän yhdentymiskehityksen ulkopuolella.

Puolustusvoimissa on vastustettu sosiaalidemokraattisen hallituksen viitoittamaa kehitystä. Kiista on johtanut ajoittain sotilaallisen ja poliittisen johdon välien tulehtumiseen. Hallitus on kuitenkin määrätietoisesti pitänyt kiinni uhkakuvistaan ja mitoitannut sotilaalliseen maanpuolustukseen annettavat voimavarat niiden mukaisiksi. Puolustusvoimat ovat joutuneet sopeutumaan tilanteeseen, ja niitä on ryhdytty kehittämään uhkakuvien edellyttämällä tavalla. Puolustusvoimien sodan ja rauhan ajan organisaatiota supistetaan huomattavasti. Kehitystyö on vasta alussa, eikä suunnasta vallitse täyttä yksimielisyyttä. Taloudelliset realiteetit pakottavat kuitenkin puolustusvoimat nopeisiin uudistuksiin. Nähtäväksi jää onko tahti liian nopea suurille muutoksille ja pystyykö Ruotsi säilyttämään uhiin nähden uskottavan puolustuksen.

¹ Agrell, Wilhelm: Alliansfrihet och atombomber. Liber, Stockholm 1985, s. 9, 23 - 24.
Visuri, Pekka: Totaalisesta sodasta kriisinhallintaan. Otavan painolaitokset, Keuruu 1989, s. 18 - 20. Visuri on samoilla linjoilla Agrellin kanssa mitä tulee doktriinin käsitteeseen ja jakoon. Visuri korostaa lisäksi doktriinin ja strategian suhdetta, jossa doktriini on määrävässä asemassa.

² Nokkala, Arto: Pienten valtioiden sotilasjohdon uhkakuvien muutos. Sotakorkeakoulu, Sotatieteen laitos, Strategian toimisto, Tutkimusselosteita n:o 11. Helsinki 1992, s. 7.

³ Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia. WSOY, Juva 1997, s. 412.

⁴ Agrell (1985), s. 28.

Visuri (1989), s. 15 - 17.

⁵ Penttilä, Risto: Finland's Security in a Changing Europe. Finnish Defence Studies 7. National Defence College, Helsinki 1994, s. 59.

⁶ Nokkala (1992), s. 5 - 6.

⁷ Agrell (1985), s. 24 - 25.

⁸ Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere 1994, s. 30 - 37.

- ⁹ Lindberg, Steve: Hotbilder för Finland. Åbo Akademis förlag, Åbo 1994, s. 1 - 11.
Lintonen, Pertti: Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Strategian tutkimuksia julkaisusarja 1 n:o 9. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki 1996, s. 17.
- ¹⁰ Tuomi, Osmo: Uusi geopolitiikka. Tammer-Paino Oy, Tampere 1996, s. 11, 47, 50 - 55, 63, 81 - 83, 87 - 89, 91.
Väyrynen, Raimo: Pienet valtiot kansainvälisissä suhteissa. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1988, s. 69.
- ¹¹ Vaikutuspiirillä tarkoitetaan suurvallan kykyä ulottaa voimaansa ja siihen perustuvaa vaikutustaan lähialueensa ja usein myös kauempana oleviin pieniin valtioihin. Visuri (1997), s. 106.
- ¹² Andrén, Nils: Säkerhetspolitik. Norstedts Juridik AB, Stockholm 1997, s. 68 - 70.
- ¹³ Tarkoista uhkamalleista kts. esimerkiksi: Regeringens proposition 1976/77:74: Säkerhetspolitiskt underlag för perspektivplanering. Stockholm 1977, s. 19.
- ¹⁴ Uhanalaisista alueista ja hyökkäysmalleista kts. esimerkiksi: Statens offentliga utredningar 1985:23. Rapport från 1984 års försvarskommitté. Försvarsdepartementet, Stockholm, 1985, s. 8, 15, 36, 81 - 82.
- ¹⁵ Regeringens proposition 1976/77:74, s. 16, 20, 24, 40.
Regeringens proposition 1986/87:95. Totalförsvarets fortsatta utveckling. Nordstedts Tryckeri, Stockholm 1987, s. 4, 21.
Regeringens proposition 1987/88:100. Bilaga 6 till budgetproposition 1988. Svensk Tryck, Stockholm 1987, s. 11.
Statens offentliga utredningar 1972:4. Säkerhets- och försvarspolitik. Stockholm 1972, s. 163.
Statens offentliga utredningar 1985:23, s. 8, 15, 81 - 82.
- ¹⁶ Yhteistyöstä Yhdysvaltojen kanssa esimerkiksi: Agrell, Wilhelm: Den stora lögnen. Ordfronts förlag, Stockholm 1991, s. 20 - 35.
Pugin, Leo: Ruotsi haki kylmän sodan vuosina lännen turvaa Moskovaa vastaan. Helsingin Sanomat 4.8.1998.
Sotilaalliset suoja-alueet olivat painottuneet idästä päin tulevan uhan torjuntaan. Statens offentliga utredningar 1986:7. Militära skyddsområden. Försvarsdepartementet, Stockholm 1989, s. 131 - 138.
Regeringens proposition 1986/87:95, s. 12 - 13.
- ¹⁷ Erilaisia hyökkäysmallien määrittelyjä kts.:
Regeringens proposition 1976/77:74, s. 19.
Statens offentliga utredningar 1985:23, s. 81 - 82
- ¹⁸ Regeringens proposition 1976/77:74, s. 19.
Statens offentliga utredningar 1972:4, s. 164 - 170.
Statens offentliga utredningar 1985:23, s. 81 - 82.
Statens offentliga utredningar 1986/87:95, s. 21 - 22.
- ¹⁹ Regeringens proposition 1976/77:74, s. 19.
Statens offentliga utredningar 1972:4, s. 12 - 13.
Statens offentliga utredningar 1985:23, s. 81 - 82.
Statens offentliga utredningar 1986/87:95, s. 33.
- ²⁰ Regeringens proposition 1976/77:74, s. 27, 49.
Statens offentliga utredningar 1985:23, s. 10 - 15.
Statens offentliga utredningar 1986/87:95, s. 14 - 15.
- ²¹ Komiteamietintö 1981:1, s. 15, 17 - 18, 20 - 22, 42, 45, 67.
Komiteamietintö 1986:23, s. 2, 4, 11.
- ²² Regeringens proposition 1976/77:74, s. 19.
- ²³ Regeringens proposition 1976/77:74, s. 19.
- ²⁴ Statens offentliga utredningar 1985:23, s. 51, 75 - 76, 83.
- ²⁵ Statens offentliga utredningar 1986/87:95, s. 23.
- ²⁶ Regeringens proposition 1976/77:74. Försvarsdepartementet, Stockholm 1977, s. 31, 53 - 54.
- ²⁷ Gustafsson, Bengt: Svensk försvarspolitik 1965 - 1995. Kungliga Krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift, 5. häftet 1996 (1996b), s. 76 - 77.

- ²⁸ Kilpinen, Asko: Ruotsin kokonaisuuspuolustus 1980-luvulla. Strategian tutkimuksia julkaisusarja 1 n:o 8, Sotatieteen Laitos, Strategian toimisto, Helsinki 1979, s. 26 - 63.
Kilpinen, Asko: Ruotsin sotilallinen doktriini teoksessa Strategian käsikirja, Sotatieteen laitos, Strategian toimisto, Helsinki 1983, s. 178 - 179.
Gustafsson, Bengt: Ett gammalt försvarskoncept. Kungliga Krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift, 1. häftet 1996 (1996a), s. 117 - 120.
Gustafsson (1996b), s. 76 - 77.
- ²⁹ Kilpinen (1979), s. 26 - 28.
Visuri (1997), s. 420.
- ³⁰ Cars, Hans Christian & Skoglund, Claes & Zetterberg, Kent: Svensk försvarspolitik under efterkirkstiden. Rapport från Militärhistoriska avdelningen vid Militärhögskolan, Stockholm 1986, s. 23 - 26, 37 - 40, 62 - 64.
- ³¹ Arméreglemente del 2 taktik. Förvarets bok- och blankettförråd, Stocholm 1980, s. 5 - 6, 11- 12, 23 - 25.
The Military Balance in Northern Europe 1988 - 1989. The Norwegian Atlantic Committee, Aurskog 1989, s. 18 - 19.
Gustafsson (1996), s. 76 - 77.
Jonsson, Jan: Air Operations in a 4:th Generation Air Force teoksessa Air Power toimittaneet Böhme, Klaus-R ja Linton, Carl. Swedish War Gollege, The National Swedish Museums of Military History, Swedish Air Force, Stocholm 1997, s. 116 - 117.
Källqvist, Lennart: Views on a Modern Air Force from a Material Perspective teoksessa Air Power toimittaneet Böhme, Klaus-R ja Linton, Carl. Swedish War Gollege, The National Swedish Museums of Military History, Swedish Air Force, Stocholm 1997, s. 133.
Lahtinen, Soile: Ruotsin turvallisuuskeskustelussa uskalletaan myöntää Naton tärkeys. Helsingin Sanomat 31.3.1996.
- ³² Regeringens proposition 1991/92:102. Totalförsvarets utveckling till och med budgetåret 1996/97 samt anslag för budgetåret 1992/93. 13. 2.1992. Gotab, Stockholm 1992, s. 9, 13 - 14, 19 - 20, 34, 36.
Regeringens proposition 1992/93:100, s. 8.
Regeringens proposition 1993/94:100. Bilaga 5 till budgetpropositionen 1994. Gotab, Stockhilm 1993, s.6 - 7.
- ³³ Regeringens proposition 1991/92:102, s. 9 - 16, 26 - 29, 36.
- ³⁴ Regeringens proposition 1991/92:102, s. 4, 8 - 10, 26 - 39.
Regeringens proposition 1992/93, s. 12 - 13.
Statens offentliga utredningar 1995:19. Ett säkrare samhälle. Försvarsdepartementet. Huvudbetänkande av hot- och riskutredningen. Norstedts Tryckeri, Stockholm 1995, s. 91 - 92.
- ³⁵ Regeringens proposition 1991/92:102, s. 8, 26 - 28, 36.
- ³⁶ Regeringens proposition 1991/92:102, s. 4, 30 - 39.
Statens offentliga utredningar 1995:19, s. 91.
- ³⁷ Regeringens proposition 1991/92:102, s. 26 - 31, 37.
Emt, s. 26 - 27.
- ³⁹ The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 23 - 24.
- ⁴⁰ Ds 1995:28, s. 128.
Puolustus päätöksen valmisteluvaiheessa puolustusvoimat esitti suunnittelun perusteeksi edelleen samat hyökkäysmallit kuin vuoden 1992 puolustus päätöksessä, ja uhanalaisina alueina pidettiin samoja alueita kuin ennen. Försvarsmaktens underlag för etapp 1 av totalförsvarsbeslut 1996. [Http://www.mil.se/fm/nyheter/fmbeslut.htm](http://www.mil.se/fm/nyheter/fmbeslut.htm), tulostettu 14.6.1997 ja Försvarsmaktplan 97.
- ⁴¹ Uusimman asiakirjan mukaan Venäjän ja Yhdysvaltojen suhteet ovat koko ajan parantuneet. Esimerkkinä mainitaan sopimus Naton laajenemisesta. Tällä perusteella Venäjän ja Yhdysvaltojen välinen sota on entistä epätodennäköisempi. Ds 1998:9, s. 11, 133.
Ds 1995:28, s. 95 - 99, 110, 126 - 128.
Regeringens proposition 1995:12. Totalförsvar i förnyelse. Gotab, Stockholm 1995, s. 15
Regeringens proposition 1996/97:4, s. 20, 31, 44, 47, 52, 61, 64, 70.
- ⁴² The Military Balance 1996 - 1997, s. 306.

- ⁴³ The Military Balance in Northern Europe 1988 - 1989, s. 27 - 33.
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 28 - 33.
Tielinen, Harri: Venäjän laivaston tila ja tulevaisuuden näkymät. STYX-tutkimusryhmä. 31.12.1996, s. 34 - 35.
- ⁴⁴ Esimerkiksi 1980-luvun puolessa välissä sukellusveneet tekivät 250 avomeripurjehdusta vuodessa. Vastaava määrä vuonna 1995 oli 35 purjehdusta. Määrä oli vähentynyt 86 %.
Penegelly, Rupert: Grappling for Submarine Supremacy. Jane's International Defence review 7/1996, s. 48 - 53.
Tielinen (1996), s. 34, 37.
- ⁴⁵ Tielinen (1996), s. 52.
- ⁴⁶ Sotavalmiuden saavuttamisessa arvioinnin apuna on käytetty Neuvostoliiton aikaista joukkojen valmistilojen luokittelua. Joukot joiden vahvuus oli noin 50 prosenttia sodan ajan vahvuudesta kuuluivat luokkaan C. C-luokan joukon sotakelpoiseksi täydentäminen tapahtui muutamassa viikossa. Tällä hetkellä aikaa pidentää taloudelliset vaikeudet sekä huono koulutustaso.
Hall, Robert: Soviet Military Art in a Time of the Change. Brassey's, Exter 1991, s. 73.
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 6, 27.
- ⁴⁷ Klemola, Matti: Lähialueillamme neljännesmiljoona venäläissotilasta. Helsingin Sanomat 21.7.1998.
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 6, 27.
- ⁴⁸ The Military Balance 1996 - 1997, s. 115, 117.
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 6 - 8, 27.
Naton määräysten mukaan taistelulentäjän tulisi lentää vähintään 150 tuntia vuodessa ammattitaidon ylläpitämiseksi.
The Military Balance 1996 - 1997, s. 118 - 119.
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 7, 27.
- ⁴⁹ The Military Balance 1996 - 1997, s. 114 - 115, 118 - 119.
The Military Balance in Northern Europe 1988 - 1989, s. 7 - 9, 23.
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 6 - 9, 29 - 33.
Tischenko, Grigory: Baltic Security - Assessed from Russia teoksessa Military Cooperation and its Prospects in the Baltic Sea Region. Julkaisusarja 2, tutkimuselosteita N:o 1.
Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki 1997, s. 33.
Tielinen (1996), liite Venäjän Pohjoisen ja Itäisen laivaston taistelualukset 1996.
Viitasalo, Mikko ja Österlund, Bo: The Baltic - Sea of Changes. Finnish Defence Studies 9. National Defence College, Helsinki 1996, s. 26 - 33, liite 4.
Visuri (1997)b, s. 23.
- ⁵⁰ The Military Balance 1996 - 1997, s. 115.
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 5 - 6.
Visuri (1997)b, s. 23.
- ⁵¹ Viitasalo ja Österlund (1996), s. 32 - 33.
- ⁵² Itämeren laivaston vaikeaa tilannetta kuvaa se, että eri lähteissä vuosien 1996 - 1997 käytössä olleiden alusten määrät vaihtelevat. Tässä perustana on käytetty The Military Balance 1996 - 1997 tietoja, joita on täydennetty Tielisen tutkimuksen tuloksilla. Suurin ero eri lähteissä on vanhemman aluskaluston kohdalla. Niiden osalta kunnon arviointi lieneekin vaikeata, koska alukset eivät suorita purjehduksia, vaan ovat satamassa.
The Military Balance 1996 - 1997, s. 118
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 29 - 33.
Tielinen (1996), liite Venäjän Pohjoisen ja Itäisen laivaston taistelualukset 1996.
Viitasalo ja Österlund (1996), liite 4.
- ⁵³ The Military Balance 1996 - 1997, s. 114 - 115, 118 - 119.
The Military Balance in Northern Europe 1988 - 1989, s. 7 - 9, 23.
The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 6 - 9, 29 - 33.
Tischenko (1997), s. 33.
Tielinen (1996), liite Venäjän Pohjoisen ja Itäisen laivaston taistelualukset 1996.
Viitasalo ja Österlund (1996), s. 26 - 33, liite 4.
Visuri (1997)b, s. 23.

- ⁵⁴ The Military Balance 1996 - 1997, s. 114 - 115, 118 - 119.
 The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 6 - 9.
 The Military Balance in Northern Europe 1988 - 1989, s. 7 - 9, 23.
 The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996, s. 6 - 9, 29 - 33.
 Tischenko (1997), s. 33.
 Tielinen (1996), liite Venäjän Pohjoisen ja Itäisen laivaston taistelualukset 1996.
 Viitasalo ja Österlund (1996), s. 26 - 33, liite 4.
 Visuri (1997)b, s. 23.
- ⁵⁶ Ds 1999:2. Förändrad omvärld - omdanat försvar. Försvarsdepartementet, Stocholm 1999.
- ⁵⁷ Försvarsmaktens underlag för etapp 1 av totalförsvarsbeslut 1996. Tulostettu 14.6.1997.
- ⁵⁸ Jane's Defence Weekly 8 January 1997. Owe Wiktorinin haastattelu, s. 32.
 Wiktorin, Owe: Överbefälhavarens föredrag vid Folk och Försvar i Sälen 1997. Försvarsmaktens högkvarter. [Http://www2.mil.se/hk/ob_970126.html](http://www2.mil.se/hk/ob_970126.html). Tulostettu 11.1.1998.
- ⁵⁹ Gnissel om försvaret. Västerbottens-Kuriren 27.2.1998.
 Olofson, Sune: Sparförslaget hotar försvarsviljan. Svenska Dagbladet 26.2.1998.
- ⁶⁰ Puolustusvoimissa on korkealta taholta arvosteltu vuoden 1996 puolustus päätöstä ja sen perustana olevaa uhkakuvaa. Muun muassa puolustusvoimien komentaja kenraali Owe Wiktorin ja keski-ikäisen maanpuolustusalueen komentaja vara-amiraali Dick Börjesson ovat sitä mieltä, että kehitystä Itämeren alueella on vaikea ennustaa. Puolustusta ei tulisi heikentää, ennen kuin on selvää miten tilanne tulee kehittymään ennen kaikkea Venäjällä. Börjesson (1996) ja Lok, Joris: Interview of the Sweden's Supreme Commander Owe Wiktorin. Jane's Defence Weekly 8.1.1997.
 Gnissel om försvaret. Västerbottens-Kurir 27.2.1998.
 Försvarsmaktplan 97. Försvarsmakten. [Http://www.mil.se/nyheter/popfmp97.htm](http://www.mil.se/nyheter/popfmp97.htm). Tulostettu 11.1.1998.
- Olofson, Sune: Sparförslaget hotar försvarsviljan. Svenska Dagbladet 26.2.1998.
- ⁶¹ Facts and Figures 1996. The Swedish Defence. The Information Department of the Swedish Armed Forces, Lindköping 1996, s. 11.
- ⁶² von Sydow (1997), s. 8.
 Toveri (1998).
- ⁶³ Peace Support Operations. Swedish Armed Forces, MSK ToD, Stockholm 1997.
- ⁶⁴ Sotakelpoisuuden palauttamisesta Ruotsilla on huonoja kokemuksia. Ruotsin puolustus lyötiin laimin 1920-luvulla ja toinen maailmasota yllätti Ruotsin. Puolustusvoimien nykyaikaistaminen ja laajentaminen oli hankalaa. Puolustusmateriaalia oli vaikea hankkia ja asevoimissa oli liian vähän päällystöä, jotta uusia joukkoja olisi voitu perustaa nopeasti. Tämän johdosta jouduttiin tekemään kalliita hankintoja. Uuden joukko-osaston perustaminen kesti noin viidestä kymmeneen vuoteen. Björkman, Bertil: Marinen i FB 96 - upprepar sig historien? Kungl Krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift, 1. häftet 1998, s. 47 - 67 ja Börjesson (1996), s. 52 - 53.
- ⁶⁵ Toveri, Pekka, majuri Suomen apulaissotilasiamies Tukholmassa. Haastattelu aiheesta Ruotsin ulko- ja turvallisuuspolitiikka kehitysnäkömyineen. 6.3.1998. Muistiinpanot tekijän hallussa.
- ⁶⁶ The Military Balance in Northern Europe 1988 - 1989, s. 18 - 19.
- ⁶⁷ Toveri (1998).
- ⁶⁸ The Military Balance in Northern Europe 1995 - 1996. The Norwegian Atlantic Committee, Aurskog 1996, s. 24.
- ⁶⁹ Ruotsin puolustus päätöksen tarkastuspisteen asiakirjassa korostetaan Pohjoismaisen yhteistyön merkitystä eritoten Baltiassa.
 Ds 1998:9, s. 129.
- ⁷⁰ Emt, s. 116 - 134.
- ⁷¹ Pesonen, Timo: Vastakkainasettelusta kumppanuuteen - Euroopan sotilasliittojen muuttuvat tekijät. Teoksessa Suomen ulkosuhteet 1990-luvun Euroopassa. Toimittanut Lempiäinen, Petri. Painatuskeskus Oy, Helsinki 1994.
 Ds 1995:28. Säkerhetspolitisk rapport från försvarsberedningen 23.3.1995: Sverige i Europa och världen. Gotab, Stocholm 1995, s. 110

- Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 6.6.1995. Turvallisuus muuttuvassa maailmassa, Suomen turvallisuuspolitiikan suuntalinjat. VNS 1/1995 vp, s. 5.
- ⁷² Ds 1995:28, s. 110- 113.
Statens offentliga utredningar 1995:19, s. 110 - 111.
- ⁷³ Ds 1998:9, s. 134 - 135.
- ⁷⁴ Krogars, Marco: Sotilasorganissatio muutoksessa. Maanpuolustuskorkeakoulu Johtamisen laitos, julkaisusarja 1, tutkimuksia n:o 7, s. 11 - 12, 26 - 27, 38 - 39.
- ⁷⁵ Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäädökset (tiivistelmä) (1994), s. 25 -27.
Jukka Knuuti arvioi, että Venäjän joukkoja oltaisiin kehittämässä kohti amerikkalaismallisia nopean toiminnan joukkoja. Knuuti, Jukka: Venäjän sotilasdoktriini on kaiken kattava "raamattu". Helsingin Sanomat 19.11.1993.
- ⁷⁶ Nilsson, Per, Olov: Stridstuppar i försvarsrådet sinkar nödvändig militärreform. FOA tidningen, nr 2 April 1997, s. 22 - 23.
- ⁷⁷ Askelin, Jan-Ivar: Strategen Johan Kihl vill forma ett nytt försvar. FOA-tidningen Nr 5/6 December 1997, s. 10 - 13.
Emt, s. 10 - 13.
- ⁷⁹ Ds 1999:2 Förändrad omvärld - omdanat försvar. Rapport från Försvarsberedningen inför 1999 års kontrollstation. Regeringkansliet, Försvarsdepartementet, s. 24.
- ⁸⁰ Wiktorin, Owe: Dags att lyfta oss i håret. Arménytt 4/1998, s. 20 - 24.
En föränderlig värld kräver ett föränderlig försvar. Försvarsmakten, Stockholm 1998.
- ⁸¹ Emt, s. 25.
Emt
- ⁸² Emt, s. 25 - 26.
Emt
- ⁸³ Emt, s. 26 - 27.
Emt
- ⁸⁴ Emt, s. 26 - 27.
Emt
- ⁸⁵ Emt, s. 21
- ⁸⁶ Ds 1999:2, s. 15 - 19.
Förändrat omvärld - omdanat försvar. Försvarsdepartementet pressmeddelande 12.1.1999.
- ⁸⁷ Pugin, Leo: Ruotissaa repesi ilmiriita aiheista keventää puolustusta. Helsingin sanomat 4.3.1999
- ⁸⁸ Lehtinen, Sole: Kenraali Kvashin kertoi joukkojen supistuksista. Helsingin sanomat 12.1.1999.
- ⁸⁹ Ds 1999:2, s. 16 - 17, 23.
Pugin (1999)

ENGLISH SUMMARY

The aim of this article is to find out how the Swedish National Threat Perceptions (NTP) have changed after cold war. Because threat is very difficult to define instead of it is used NTPs, which are found in the open official sources. So in this study basis for whole work is official NTPs found in unclassified documents. Sweden is very open and democratic society, that means that NTPs found in open sources cannot be very different from classified threats which are basis for example war time planning. Most important sources have been the white papers of defence which are done every five years in the Sweden

During the cold war threat was very obvious: Massive Soviet attack either from north or as an amphibious attack over Baltic Sea. Swedish Defence Forces were designed to counter this threat. At the end of cold war Sweden had 28 brigades, 400 fighter planes and 60 surface ships.

After cold war the NTPs have changed totally. Also the world in near Sweden has changed completely. Same time new weapons and so called information warfare has revolutionized tactical and strategic thinking. The poor economical situation in Sweden has also affected to the change of NTPs.

In the first defence white paper after cold war (1992) there was no change in the NTPs. Main reason was that the end of cold war was so close that the direction of events was not yet clear. Also during that time right wing was in power in Sweden and it has always supported a strong defence. Drawback was that the defence funds were tied to buying of new equipment.

The white paper of year 1996 meant a radical change. In the document there not any military NTPs at all. The reason was according to the paper that geographical, geopolitical, political and military situation had changed so that there were no danger to the Sweden. Most important thing was the changed situation in the Russia. Also social democrats were again in the power, they reasoning was that cause of depression army must cut it expenses. That lead to fundamental changes in the defence Forces, number of brigades were cut 13, number of fighter airplanes to some 200. Naturally Defence Forces objected that kind of trend. That lead to disputes between political and military leaders.

Year 1996 white paper has several checkpoints. For every checkpoint there is an additional studies and based on these studies new decisions of security policy are made. In the rapport of checkpoint of year 1999 there are again NTPs. According to the rapport there is no threat of massive invasion at least for next ten years. Most probable threat is attack done by precision weapons which might be launched outside of Swedish territory. There is also

threat of strategic surprise attack. The probability of both threats is considered to be very low in the current political and military situation. Based on the study the additional cuts to the defence budget were made.

That meant that defence forces have to adjust to the situation. Further cuts were introduced and now the plans are that in future there is going to be 6 - 4 brigades and about 200 fighter airplanes in the Swedish defence forces.

External situation supports Swedish views, most important factor is the weakness of Russia. It do not have political or military prerequisites to attack Sweden. It has been estimated in Sweden that it takes at least ten years for Russia to create such prerequisites that it can conduct major invasion against Sweden.

During the 1990's Swedish Defence Forces have been opposing the trend of reducing the military defence. This has lead to disputes between politicians and military leaders. Government has been very determined and kept its head. So there has been no change in the NTPs and the funds to the defence have been given according to the plans based on NTPs. Defence Forces have to have adjust to the situation and start to develop the Defence Force so that they are able to fend off the new NTPs. The Defence Forces are radically reduced. Only the future can tell is Sweden able to maintain credible defence despite of the reductions.